

Ціна 2.50 дол.

НОВІ ДНІ

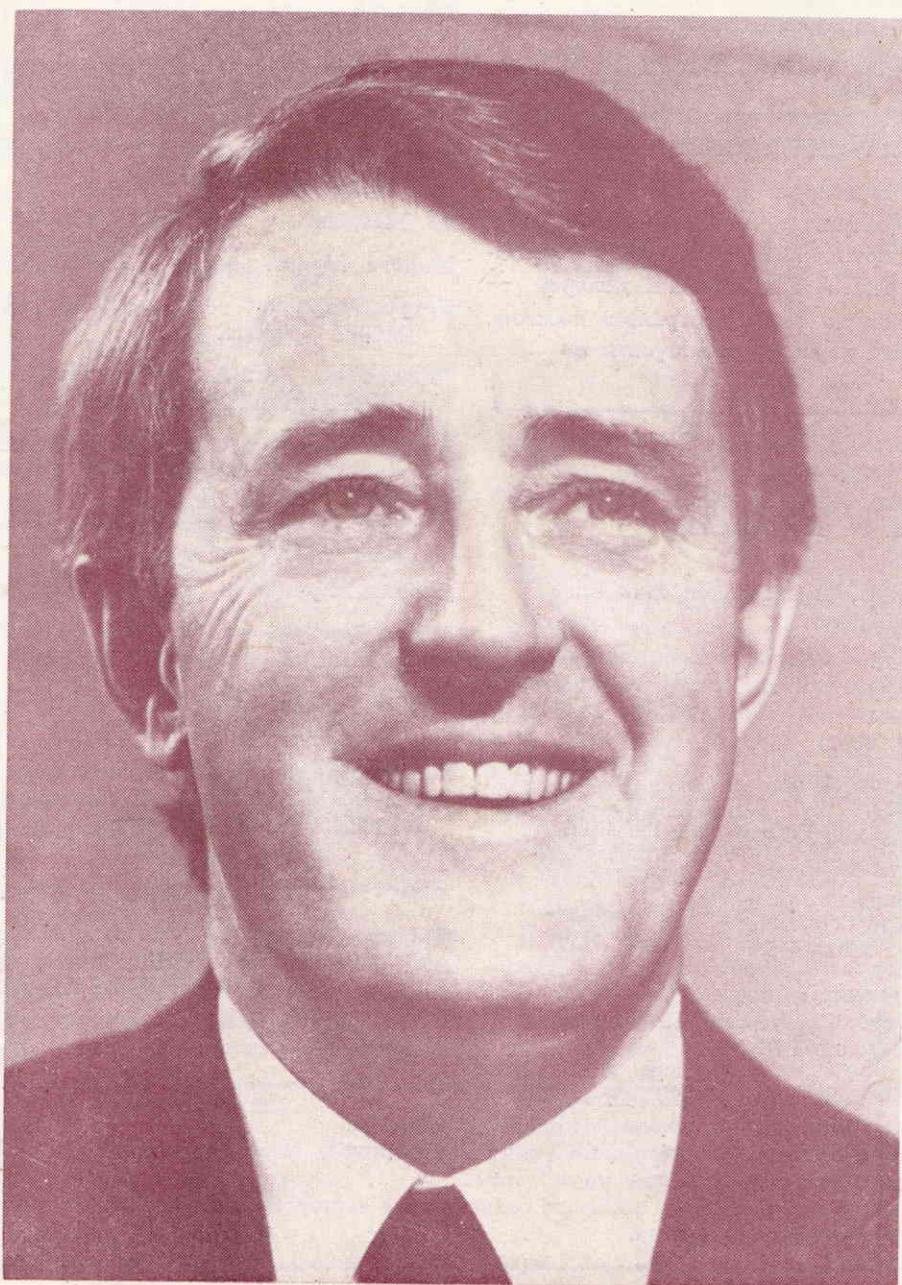
• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XXXV

ВЕРЕСЕНЬ — 1984 — SEPTEMBER

№ 415

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

Editor-in-Chief: M. Dalney

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

Zасновник і редактор 1950-1969 П. К. Волиняк

Видає

Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповіальністю

Мар'ян Дальний — головний редактор
члени Редколегії: Тоня Горохович, Василь І. Гришко
Дмитро Николаїч, Олексій Коновал, Іван Монастир-
ський, Карло Роговський.

Телефон: (416) 621-2605

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

КАНАДА — 18 доларів

США — 18 доларів

АВСТРАЛІЯ, країни ЕВРОПИ і ПІВД. АМЕРИ-
КИ: рівновартість в канадських доларах —
18 дол. звичайною і 26 повітряною поштою.

Чеки і грошові перекази виписувати на
"NOWI DNI".

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mr. T. Myronenko, P. O. Box 302
Parramatta, N. S. W. 2150 Australia

У Великобританії:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

На Чікаго і околиці:

Mr. D. Hrushetsky
2635 Spruce Street
River Grove, Ill. 60171, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevskyj,
420 Woodhaven Place, Philadelphia, Pa. 19116
USA

На Бостон і околиці:

Mrs. L. Dijak, 115 Connell Dr.
Stoughton, Mass., 02072, USA

На Тандер Бей і околиці:

Mr. P. Swyrydenko, 133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont. P7C 2G4

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

NOWI DNI

Box 235

ЕТОВІСОКЕ, ONT., CANADA

M9C 4V3

У ЦЮМОУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Яр Славутич — ІЗ ЗБІРКИ "ЖИВІ СМОЛО-СКИПІ"	1
I. Бондарчук — НАДДНІПРЯНСЬКА ЗОРЯ	2
Ф. Миколасенко — "БОЖЕ, ЗДІЙМИ З НАС КАЙДАНИ"	3
Григорій Костюк — ТРИОМФ — Ювілей ахада М. Грушевського	5
О. М. Коваленко — ПОВСТАННЯ НА ПАНЦЕРНИКУ "ПОТЬОМКІН" (4)	7
Володимир Мошинський — МАРІЯ КОСТАНТИНІВНА ЗАНЬКОВЕЦЬКА	11
Ю. Міщенко — ШВЕДИ В УКРАЇНІ	15
Микола Вірний — ДОСТОЙНИЙ ЮВІЛЯР	18
Петро Одарченко — ПРО ПРАВОПИС І БІМОВУ ДЕЯКИХ СЛІВ	19
"Вісник" — "ЗАЯВА" УРЯДУ УНР — НЕРОЗВАЖНЕ ПОТЯГНЕННЯ	20
Іван Овчіко — МОЇМ "ВУЖЧИМ" ЗЕМЛЯКАМ — НЕ ВО ГНІВ КАЖУЧИ	21
Дм. Чуб — ПРО "ТАЛАНТИ" І "ЗНАКИ ПРИПІНАННЯ"	22
Данило Міршук — "НА МАГІСТРАЛЯХ ДОБИ"	23
Зосим Дончук — ІЗ САТИРИ "ГНАТ КІНДРАТОВИЧ"	26
Лев Яцкевич — НА ЩО ВМИРАЛИ ЛЮДИ В ДАВНИНУ	29
Галина Корінь, Остап Тарнавський, Л. Марголіна, Марія Ганас, М. Білашенко і інші ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	31

На першій сторінці обкладинки: Лідер Прогресивно-Консервативної Партиї і новий прем'єр міністер Канади дост. Браен Малруні, переможець у виборах 4 вересня 1984 р. Стаття про нього буде в одному з наступних чисел "Нових днів".

- Передрукі і переклади дозволені за поданням джерела.
- Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції.
- Незамовлених матеріалів редакція не повертає.
- Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти і скорочувати надіслані матеріали.

Література, наука, мистецтво, суспільне життя

Яр СЛАВУТИЧ

ІЗ ЗБІРКИ "ЖИВІ СМОЛОСКИПИ"**КАНДИБА**

Доба хворобами росла
І парувала чвар і злобу.
Лукавства колоту і зла
Плебейську бурили утробу.

На правду — кривда, лжа — на честь,
На батька — син, дочка — на матір!
Народам — пагуба нашесть,
Державам — брану смертний ятір.

"Хто стяги волі поведе, —
Питали барди, — на кормигу?!"
Невже між нас ніхто й ніде
Не бравсь творити права книгу?"

I він піднявся — не один! —
Кличам навспіт Іван Кандиба,
Немов усталла понацд клин
Туга й снажна цілинна скиба.

Дзвенить новий універсал,
Кремлівську краючи халепу.
I правдоносний волі шквал
Гуде з тюремного заклепу.

1981

СОРОКА

Заснув навік біля галузки рожі,
Що сам садив і надивлявся всмак,
Скорботний зір пославши огорожі,
Де за дротами, замкнена в барак.

Десяте літо мучилась дружина...
О туго мужа! Болі відчуття!
Її забрали від малого сина
I в табір кинули на все життя.

Коли повільно припиняло вдарі
Послабле серце, як побитий пес, —

На ту хвилину розійшлися хмари
I сонце знову бліснуло з небес.

Як пильно він дивився тоді на рожу!
На той розквітлий вінчик пелюсток,
Що прикрашав сірячу огорожу
I вабив зір ув'язнених жінок.

А кущ вогнисто цвів, немов повстання
Палало полум'ям навдалеки.
Михайло знов, ця мить земна, остання,
В його уяві житиме віки.

1982

ЗАЛИВАХА

(Монолог)

Який він дивний, український світ!
Ця повінь сонця на полях і горах,
Ставні смереки чарівних Карпат,
Стрункі тополі радісного Півдня.
Який він дивний, український світ!

А я сидів у хмарнім Петербурзі,
Перейменовані на Ленінград,
Що звівся млисто на кістках козацьких
I на гробу Полуботка Павла.
Чого ж я жив у хмарнім Петербурзі?

Недбала доля кидала мене
Поза Байкал, Амур, тайгу Тюмені.
Без батька й матері, не відав я,
Що я справіку січового роду.
Недбала доле, згинь і пропади!

Тепер до тебе, спадщино, вертаюсь,
Прадідний краю, предківська снаго,
Дідівська земле, український світ!
До вас приходжу, наче блудний син;
Мов на причастя, рвійно повертаюсь.

*Прийміть мене в обійми вогняні!
Нехай із цього прадідного лона
Візьму наснаги на трудне життя.
Братове й сестри, дорогі краяни,
Прийміть мене в обійми вогняні.*

*Моя палітра і правдиві фарби!
Такі тоненky. вірні шіточки
Нехай послужать краєві праਪредків.
Братове й сестри, без вагань прийміть
Мою палітру і правдиві фарби!*

1981

*Гримлять когорти з Божих жмень
У Кремлю пропілєй...
Останній день, останній день
Помпей.*

13 травня 1983 р., у 50-річчя
з дня смерти Миколи Хвильового

Збірку *Живі смолоскипи Яра Славутича*
можна замовити у видавництві "Славута".
Ціна 10.00 дол. з пересилкою.

SLAVUTA PUBLISHERS

72 Westbrook Drive, Edmonton, Alberta, Canada T6J 2E1

ПЛЮЩ

*Кате московський,
Очі розплою!
Напрям не ковзъкий
Вимріяв Плющ.*

*Ворог неситий
Тіло здолає, —
Диха не вбити
Шквалом облав!*

*Нас до психушки
Гониш: — Мовчи! —
Ліжка й подушки
Не даючи.*

*Зашиблик налитий
Млою отрут;
Духа не вбити,
Вірний маршрут!*

*Валить свобода
Пекло розпук.
Чуєш „забродо,
Визволу гук?*

1983

**

*Над Україною навис
Останній день Помпей.
Що вдіє щит і меч, і спис
Для неї?*

*Нової спраглі боротьби,
Ми завжди відставали.
Горять поразками доби
Аннали.*

*Померли в муках вогняніх
Капиці й Корольови.
До Матері забракло в них
Любові?*

*Слізми народу Вороњки
Впиваються доп'яну.
Де ж ви, нові січовики?
До стану!*

I. БОНДАРЧУК

НАДДНІПРЯНСЬКА ЗОРЯ

*Кажуть можна вмерти від любови,
Можна позабути, розлюбить,
Та моя любов, як тайна змова,
Не дає ні вмерти, ані жить.*

*Просто горе... Як закрию очі —
Пшениці, волошки та чебрець
З кулемета при дорозі строчить
Чергами дзвінкими цвіркунець.*

*Просто горе, не заснеш роками —
Житній лан і клекіт громовиць.
Полукіпки мирними рядками,
Труд тяжкий невтомних молодиць.*

*Я кажу — це просто таки горе,
Сорок літ — пора б і розлюбить...
Та без тебе, наддніпрянська зоре,
Я не можу, як людина, жить.*

АВТОРСЬКИЙ ВЕЧІР "СЛОВА" В ТОРОНТО

З нагоди появи 10-ого Збірника "Слово", Торонто-
ський відділ ОУП влаштовує АВТОРСЬКИЙ ВЕЧІР,
який відбудеться в суботу, 22 вересня 1984 р. в за-
лі Інституту св. Володимира на вулиці Спладайна
ч. 620, о год. 7:30 вечора.

У програмі Вечора:

1. Доповідь редактора "Нових Днів" Мар'яна
Дального — "Історичний огляд Збірників "Сло-
во" та їхнє значення";

2. Виступ авторів з читанням своїх творів;

3. Запитання і дискусія.

Вступ для всіх за добровільними датками.

"НОВІ ДНІ", вересень 1984

“БОЖЕ, ЗДІЙМИ З НАС КАЙДАНІ”

Багато славних синів дала Україні Полтавщина. Не беруся їх перечислювати, бо на те не вистачить мені ні паперу, ні знання. На жаль, не мало походить звідти й кочубеєнків та різного дрантя. А все ж таки, Полтавщина їй сама Полтава є гідним носієм невмирущої слави; хоч переможена, та не скорена! І посьогодні Полтава, мабуть, єдине обласне місто в Україні де лунає прекрасна українська мова. Живи, Полтаво! Доки ти живеш, доти житиме Україна.

На чужині майже щодругий придніпрянин походить з Полтавщини, а в нашім місті, як кажуть, кінь ломаку на собаку, а в полтавця попадеш. Хіба це не доказ полтавського патріотизму?

Полтавці дуже господарні і обжилися тут нівроку; за дуже короткий час і церковцю побудували. Правда, більшість із них будували язиками, тримаючись дуже цупко за калитку з грішми. Як було у когось і розм'якне серце і хотів би дати фунт чи два, так його вірна дружина зараз же осмикує:

— Не видумуй мені гроші розкидати! Он Цвіркун який дім собі буде, а Цвіркунша пишається наче якась пані. А я хіба гірша Цвіркунші? Я хочу щоб ти мені такий дім побудував, щоб усі нам заздрili! Присягни мені!

— Та я тобі все зроблю, ти ж в мене понад усе, — запевняв чоловік та все дужче стискав калитку.

Та не всі й полтавці скнари. Якась незначна частина з них була жертвенна, а до того ще волиняки, подоляки та інші брати православні і навіть українські католики піттримали та й стулили якось ту церковцю... Патроном вибрали св. Миколая, бо він із усіх святих найщедріший, а хто б не хотів чогось даром!

І ось уже майже тридцять років у тій церковці моляться та сваряться. Така вже козацька вдача у тих полтавців. Вони дуже приємні й гостинні, але й завзяті! Але й завзяті!!! Де лише появиться Дорошенко, там обов'язково, мов з-під землі вирине й Ханенко і Сірченко. І чим дужче лютують вороги, тим дужче чубарятися між собою браття українці. Ото відспівають “і прости нам провини наші, як і ми прощаємо...”, і тут же хтось баритоном гукає:

- На суд їх, гадів! На розправу!
- На суд! — гремлять баси.
- На суд! — вищать пискливі сопрани.

І повело. (Якби всіх отих басів та сопранів хтось спромігся об'єднати в хор, то з кожним хором вони могли б змагатись.) Як до суду, то й полтавці гроша не школують. Той тридцять центів, той п'ятдесят, а Іван Скоропада аж цілого доляра приобіцяв, та, мабуть, Настя (його дружина) не дозволила йому гріш викидати. І як не

диво, але обидві воюючі сторони назбиралі по кілька сот та й гайди до суду. Але суд австралійський розсудив їх, як той ведмідь вовка з лисицею розсудив: "Щоб ви не кусалися, одні моліться в одну неділю, інші в другу"... Усім поглядало, але... як же воно буде без сварок?

То було вийдуть чоловіки на перекур у час богослужби та й почнуть сперечатись: і те не так, і оте не так — треба так та отак... Інші доказують, що хоч воно й не так, але й по новому не вийде, бо то зовсім по дурному. От і зчепляться і зведуть такий галас, що й у церкві тільки їх чути. Вибіжить було якась гостра молодичка їх уговорювати:

— Перестаньте ви, лоботряси, бо зовсім священика не чути!

— А що ти там не чула? Вавилон та Єгипет, Єгипет та Вавилон, та як якийсь там мученик босий по піску в пустині блукав. Нехай би він спробував по сибірських снігах босий прогулятись, так як мої батьки від Верхоянська до Воркути прогулювались, — так то не мученики...

— Так зараз же священик про те й говорить, — напирає жінка.

— Нехай говорить. Я те краще за нього знаю.

— Ми приходимо Богу помолитись, а не політику слухати, — докине другий.

— Правильно, — стверджує третій. — У біблії про Україну нема нічого, а піп вигадує. Я волів би про Україну слухати ніж про Іudeю та Вавилон...

Так було до суду, до поділу, а тепер якось нудно та сумно; вийдеш на перекур і зубів нема на кому почухати. Добре як Степан Гірунєць прийде, — той багато анекdotів знає, — як почне розказувати, то до кінця служби усі так насміються, так нарегочуться, що аж животи болять. А без Степана — що то за перекур.

Минув тиждень, другий і дехто з курців почав висловлюватись за поєднання. Інші нізащо єднатись не хотіли. І почалася нова сварка. От і добре — і на поєднання потреби не стало! Збираються “хлопці” по кілька в різні гуртки: одні іржуть з анекdotів, інші сваряться за футбол, а ще інші політикують. Ці останні найзважтіші; хоч нічого не читають — на всяку проблему кожен свою відповідь має та стійко її обстоює. Як зчепляться, то аж сусіди на вулицю вискають! Життя, як кажуть, унормувалося —увійшло в стару колію і нікому вже не скучно. Навіть некурячі виходять послухати новини та щось оповісти. Хтось там з церковного начальства подбав щоб і жінкам була приємність та звілкись почав довозити до церкви на продаж українські жіночі вбрання та скатертини. За те всі поважали своє начальство і ніхто не пхався поперед начальства ні в церкву, ні до хреста, ні до причастя.

До церкви завжди першим заходив Іван Скоропада зі своєю Настею; за ним Іван Брюховенко з Дунькою; потім менші карасі. а тоді вже й тулька. Але Дуньці Брюховенчісі не подобалось завжди бути на другім місці і вона настрополила свого мужа щоб першим вступити до церкви. Той

послухав, але заледве ступив кілька кроків, якого зупинив Скоропада, скомандував йому стати на струнко й вибачатись. Брюховенко чоловік тихий, податливий, хотів уже вибачатись, але Дунька, відштурхнувши його, прискипалася до Скоропади:

— А ти хто такий, що перед тобою всі мають на струнко ставати?

— Та я... Хіба не знаєш...

Настя Скоропадиха тільки на те й чекала щоб Дуньці носа втести.

— А ти звідки така? Подумаєш, як навчилася вже говорити! В Німеччині ні слова по-нашому не знала. Мій чоловік майже генерал — йому й почот належиться!

— Ти диви-и-и! Чуть не генерал! Великої дірки затичка!

— Хоч ще й не генерал, але скоро буде!

— З нього такий генерал, як з тебе архірей! Хтось із посторонніх кинув глузливо:

— Та Настя із свого Івана ще й гетьмана зробить.

— Гетьман у плахті! — гукнув інший і по мирянках пройшла хвиля реготу.

Настя з Дунькою ще довгенько виказували одна одній усякі гріхи та провини, а Івана подалися в церкву, щоб того не слухати...

Відтоді на перекурках тільки було й чути про Скоропад та про Брюховенків:

— Брюховенко непоганий хлопець, але знайшов собі бритву — захланну та злючу. А сам він, хоч також скнара, але не без того щоб дав комусь скидку на кавунах чи на яблуках.

— А чого ж би йому не давати скидку — він же податку за те ніякого не платить, що з нас уторгує.

— Та ти не дуже язик розпускай. Чоловік своїм трудом зароблє і ти вигоду маєш з того.

— І то правда. Пріська так кавуни тріска — аж хрюкає!

— О, то це її від кавунів так роздуло? А я думав, що вона беремenna!

— Ти дивись щоб твою Маньку не роздуло; до неї Антек все залишається.

— Перестаньте, ато ще поб'єтесь!

— А чи правда, що про Брюховенків хтось у газеті написав?

— Та правда. Вона всім ту газету показувала.

— Де ж вона ту газету взяла? Вони ж зродувзіку ніодної газети не виписували й не купували.

— Та той же кореспондент їм і газету на цілій рік виписав.

— А то з якого дива?

— Та був він якось тут і ночував у них. Може не мав чим за нічліг заплатити, то й розхвалив їх у газеті.

— О, ні! Вони чоловіка без грошей і в хату не впустять!

— Ну, біда з ними. Факт той, що написав які вони багаті та мудрі і вона тим нахвалитись не може.

— А як Скоропада в генерали попав?

— Та який там генерал. Кажуть, що Настя вистаралася йому рангу полковника.

— Та й не полковник. Ти ж чув, що він має нову рангу — "чуть-не-генерал"!

— А як же то так? Я ж чув, що в совєтській армії він лейтенантом був.

— Брехня! Він був поварам і за те йому сержантські трикутники начепили. Він навіть ніколи гвинтовки в руках не держав, а бреше, що лейтенантом був.

— Тут сам чорт роги поламає доки розбереться... Та нехай уже буде чуть-не-генерал! Чим би дитя не тішилось, аби не плакало. Бачили, який кітель собі на замовлення пошив?

— Кажуть, що Настя вже йому напоготові генеральські лампаси тримає — ніяк не дочекається щоб його в генерали підвищили.

— Он уже в церкві "Боже Великий" співає — пора до хреста підходити, бо як зачнуть з церкви виходити, то туди не влізеш...

Отак і протікало життя побожних парафіян. Ale лиха не шукай — воно само прийде. Якось хтось там затіяв збірку грошей на ЗПУГГ, ще інший (здається католик) прийшов збирати на пам'ятник митрополитові Липківському — попсулі геть настій побожним людям. Як довідалася про те Дунька Брюховенчиха, відразу нарипилася на свого чоловіка:

— Ти мені ротом мух не лови! Знаєш що біля нашої церкви твориться: збирають гроші на те й на друге, навіть на якогось католицького митрополита збирають! Де ж то можна таке терпіти!

— Та Липківський не католик, він самосвят. — поправив муж.

— То ще гірше! Розігнати їх, щоб і нога їхня коло нашої церкви не ступала! Ти ж у начальстві — роби щось!

Заки міркувало начальство як тих збірщиків назавжди позбутись. нова небезпека нагрянула — одна пристійна парафіянка принесла на церковне подвір'я українські книжки для продажу. Скоропадиха стала дібки найперша:

— Чоловіче мій, та ж ти тут найбільший начальник! Скликай негайно Раду! Хіба ж можна допускати щоб ось тут, коло самісінької церкви, світські книжки продавали! Та ще й невідомо, що в тих книжках пишеться. Кажуть, що якийсь там "Почілунок сатани" та якийсь там "Берег чекань". Де ж таке можна коло церкви терпіти!? Та й взагалі, нашо нам книжки. Он коло самого пляжу аж п'ять бльоків продається! Куши мені хоч два! А оціх торговок книжками розжени, як нечистих духів! Та не задумай мені ще на якіс там збірки гроші викидати, бо я тебе до столу прив'яжу!

Брюховенчиха знову до свого Івана:

— Ти чув, що вже ота... ота зануда книжками торгує? А ти сидиш, як печериця, і нічого не думаєш. А що як люди почнуть гроші на книжки та на всякі збірки витрачати — хто буде наши кавуни та дині, та яблука, та помаранчі купувати? Вона з тих книжок ще дужче розбагатіє, а я лікті гризтиму собі.

Може не на довго, але Дунька з Настею помирились і поцілувались, та й почали людей агітувати:

— Ви знаєте, що то за книжки вона носить? "Поцілунок сатани"! Що ж це в нас робиться коло самого храму Божого! Люденьки, опам'ятайтесь! Гоніть її, як нечисту силу!

Почали дядьки на перекур виходити — раду радити:

— А правду кажуть, я й сам бачив у неї "Поцілунок сатани"!

— Інша справа якби то був поцілунок Задригайла! — хихикнув інший.

Усі зареготали, аж стіни здригнулися.

— Та ви, хлопці, не розбираєтесь. То ті книжки, що політ-заключоні в совєтських концлагерях написали.

— Хто б не написав — нашо вони нам нужні!

— Та ще українські книжки! Чи наші щось лопуття зуміють написати! Он я колись читав "Хіжину дяді Тома" — ото книжка! Здається Толстов написав — тошно не припоминаю.

— Е-е, що там якась хіжина! Я ще дома читав як один француз описував про францужанок — що вони в церкві виробляли — там, брат, не тільки поцілунки! От якби таку книжку десь достать!

— Та й наші вміють не гірше францужанок. Якби Задригайло все те описував...

— Не треба нам ніяких книжок! Те, що чутньо-генерал говорить, то можливо б і не слухати, а Ерюховенкам наперекір іти не можна, бо де ж ви ще дешевших яблук купите.

Після служби Божої чутньо-генерал оголосив наказ:

"З огляду на те, що коло церкви почали з'являтися різні збирщики та колпортери, які влаштовують бісовські свистопляски та передко жадяють побожним християнам молитися, цію ухвалюю назавжди забороняється коло церкви проводити буль-які збирки грошей та продавати будь-яку літературу".

— Якщо це не буде виконуватись, то я відразу зрезигную з Парафіяльної Ради, — заявив на закінчення чутньо-генерал.

Усі заплескали в долоні, а потім встали й проплівали:

"..Світлом науки і знання Ти нас просвіти, В чистій любові до краю Ти нас, Боже, з'ости."

Амінь...

При розборі шапок мужчини тиснули руки начальству за те, що воно не заборонило перекуру.

РІК АКАДЕМІКА М. ГРУШЕВСЬКОГО

Григорій КОСТЮК

ТРИЮМФ

ЮВІЛЕЙ АКАД. М. ГРУШЕВСЬКОГО 1926 РОКУ

(Закінчення)

ПОСТ СКРІПТУМ ТА ДЕЯКІ ВІСНОВКИ І ДУМКИ

Пройшло майже тридцять років. Уже на еміграції, в 60-х роках, у виданні Інституту вивчення СРСР вийшов нарис історії Української Академії Наук у двох частинах. Автором нарису була проф. Н. Полонська-Василенко. Шановна авторка, відомий наш історик, довгі роки працювала в Академії Наук, а з 1924 року працювала в Історичних установах Академії, якими керував М. С. Грушевський. Свій нарис проф. Н. Полонська-Василенко пересипає цілком природно спогадами, що надають йому жвавості й почитності. Є в нарисі шкіц спогаду й про ювілей М. Грушевського. Шановна авторка без сумніву була учасницею ювілейного засідання в Актовій залі університету і свої враження занотувала так:

"Треба сказати: такого ювілейного свята, такого свята української науки ще не бачив Київ... Увага величезної маси присутніх була, звичайно, прикута до особи ювілята й зокрема — його останнього слова. Тиша запанувала в залі, коли на катедрі з'явилася його постать і пролунали для більшості несподівані слова. Жадного кадіння урядові, жадного прославлення благонадійності партії не почули присутні..."

Це правдиве враження. Трохи нижче авторка ще додає: "Ці слова Грушевського (з останньої його промови — Г. К.) стали переломовими в його житті в совєтських умовах... Відповідь на це він дістав вже того ж дня"¹.

Це вже була сфера недоступна тоді нашому студентському середовищу. Принаймні в моїй пам'яті про це нічого не залишилось. Тому я з великим зацікавленням вчитувався в спогад проф. Н. Полонської-Василенко яку ж відповідь дістав неупокорений і незалежний у думках М. Грушевський у той же вечір від уряду і партії? За її спогадом це сталося так: на завершення ювілею акад. Грушевського, того ж вечора, 3 жовтня 1926 року, в найкращому готелі Києва "Континенталь" був запланований "пишний бенкет" "з концертом ліпших сил Києва", на який було запрошено представників партії й уряду. "На цей бенкет покладали найбільші надії організатори свята". І на цей бенкет ніхто з представників партії й уряду демонстративно не прийшов. Для Грушевського, його родини й організаторів

**ЗРОБІТЬ ПРИЄМНІСТЬ І КОРИСНУ
ПОСЛУГУ СВОІМ РІДНИМ ТА ПРИ-
ЯТЕЛЯМ. ПЕРЕДПЛАТИТЬ ДЛЯ НІХ
ЖУРНАЛ "НОВІ ДНІ"!**

свята це був прикрай удар. "Ніхто з них не міг опанувати собою, — пише авторка, — й бенкет більше нагадував похоронний стіл, ніж ювілейне свято". Це, звичайно, зрозуміло. Ситуація справді не з веселих. Прикра не тільки для Грушевського, а й для кожної свідомої української людини. Як же ж цю будь-що загрозливу ситуацію коментує українська вчена, до того ж і співробітниця Історичних установ, над якими нависла чорна хмара? Вона пише так: "Цей вечір ясно показав Грушевському, що вsovетських умовинах він не більше за мурина, який виконав свою справу, а далі він уже не потрібний". Трохи нижче вона же додає, що всі навколо вже бачили злам кар'єри Грушевського. "Але те, що було ясно для всіх, ще не розумів він сам".

Цей коментар кожну людину, що знає Грушевського як ученого і діяча, відразу насторожує. Невже всі розуміли це, а Грушевський, що за собою мав десятки років практики в політичній діяльності, був таким короткозорим? Але залишмо це на боці. Припустимо, що такий бенкет відбувся, що керівництво ювілею покладало якісь особливі надії на нього, що для цього на бенкет було запрошено членів партії й уряду й що вони демонстративно на бенкет не прийшли. Припустимо, кажу. Бо, що бенкет мав відбутися, то ми, студенти, про це знали. Але ніхто з нашого середовища не надавав цьому якогось великоважного значення. Ми розцінювали це як звичайне розвагово-відпочинкове завершення того ваговитого наукового й сусільно-національного акту, що відбувся в формі воістину величавого, з світовим розголосом, ювілейного засідання в Актовій залі університету. І тільки. Але припустимо, що ми мало орієнтувалися в тих закулюсних справах. Припустимо, що керівництво ювілейного комітету мало якісь свої розрахунки й надії. Про це докладніше мусіла б знати й розповісти шановна мемуаристка, бо вона ж близько стояла до тих наукових верхів. Але, на жаль, про це в неї нема нічого.

Друге питання: яких це спеціяльних представників партії й уряду було запрошено на бенкет: від ЦК КП(б)У, від Раднаркому УРСР, чи від ВУЦВК? Здавалось би, що мемуаристка про це мусіла знати. Адже вона була на бенкеті, де напевно учасники мали конкретні відомості. Але знову таки, на жаль, вона задовольняється тільки багатозначним загальником: "представники партії та уряду". Я особисто маю підставу думати, що якихсь особливих представників на бенкет не було вже запрошувано. Бо само собою зрозуміло, що у вищих урядових і партійних сферах уже було давно (ще перед ювілейним засіданням) вирішено, хто має репрезентувати партію й уряд на ювілії акад. М. Грушевського. І, як знаємо, це були: голова окрвіконому Київщини П. П. Любченко, голова секції наукових робітників М. Баран, ректор медінституту й представник Української науки Л. М. Левитський, ректор Київського ІНО С. М. Семко та ще, може, кілька дрібніших партійних репрезентантів від місцевкомів і культкомів тих чи інших інституцій та організацій. Оце й були ті таємничі представники "партії та уряду", яких чекали на бенкет. Але що ймовірно,

що саме ці представники на плянований бенкет не прийшли. Чому? Логіка подій підказує, що після несподіваної для партії й уряду такої великої демонстрації сили єдності українців усіх обширів і розсіянь навколо особи Грушевського (див. Збірник на пошану акад. М. С. Грушевського), після його незалежного, соборницького і патріотичного виступу на урочистому засіданні, — річ цілком можлива, що виці партійні інстанції вирішили відразу дистансуватися від Грушевського й заборонили цим своїм "представникам партії й уряду" надалі брати участь у бенкеті. Тому вони не прийшли. Це, звичайно, не могло не збентежити Грушевського. Бо це був справді тривожний сигнал. Отже, все це, кажу, можливе та близьке до правди. Але невже ця ситуація, що за кілька років кінчилася трагічно, як для Грушевського, так і для всієї української вільної науки, дає підставу, щоб кидати тінь на його особу? А кожний об'єктивний читач, прочитавши цей спогад проф. Н. Полонської-Василенко відчує, що тінь кинуто. Навіть цей попередливий тривожний сигнал Грушевському з боку партії мемуаристка трактує з неприхованим злорадством. Так тобі, мовляв, і треба найбіному й довірливому. Вернувшись, окупував півакадемії, створив цілу сітку історичних установ, що розгорнули з нечуваним досі розмахом процес всебічного вивчення історії України, і думав, що вже досягнув недоторканого становища? Не розумів, мовляв, що "вsovетських умовинах він не більше за мурина, який виконав свою справу, а далі він уже непотрібний".

Сумно, кажу, читати таке. Бо гіантські наслідки праці М. Грушевського навіть за ті шість років, як він приїхав до Києва, та його постава як ученого, громадянина і українця в радянських умозах такі, що жадною мірою не дають підстав до такої оцінки. Звичайно, за 45 років подвижницької наукової й національно-визвольної діяльності в прерізних тяжких ситуаціях, М. Грушевський міг помилитися і напевне помилувся. Та як казали ще давні латиняни *Errare humanum est* — людині властиво помилитися. Але не це визначає її життєвий шлях. Не це визначає й життєвий шлях та ідейно-наукову спадщину М. Грушевського. Адже ж десь сказать, що без його монументальної "Історії України-Русі", тобто, без того жадною силою тепер незаперечного пашпорта нашої національної субстанції, ми були б, мабуть, ще довго забутим і неісторичним народом. А це ж тільки частина його великої спадщини.

¹⁾ Інститут вивчення історії та культури ССР. Проф. д-р Н. Полонська-Василенко. Українська Академія Наук (нарис історії), ч. 1, Мюнхен, 1955, стор. 47-48.

ПРОСИМО ВИПРАВИТИ

У попередньому числі "Нових днів" (за липень-серпень), в спогадах Григорія Костюка про Ювілей акад. М. Грушевського 1926 року, на стор. 11-ій, перша колонка згори, пропущено другий і тре-

тій рядки, що робить те місце безсенсивним. Тому речення першого рядка згори треба читати так: "Події, що розгорнулись навколо, розштовхнули нас. Хто він такий, залишилось для мене загадкою. Лише кілька місяців пізніше, зайшовши на чергову вечірню відправу в Софійський собор я вперше почув проповідь мирянина В. Чехівського."

Як відомо, Володимир Чехівський був якийсь час прем'єром уряду Української Народної Республіки, а опісля чільним діячем Української Автокефальної Православної Церкви. За цей прикрай недогляд просимо вибачення в автора і в читачів.

— Редакція.

ВІДБУЛАСЯ КОНФЕРЕНЦІЯ У. І. Т. ПРИСВЯЧЕНА М. ГРУШЕВСЬКОМУ

9-го червня 1984 в Інституті св. Володимира в Торонті відбулася наукова конференція Українського Історичного Товариства, присвячена акад. Михайліві Грушевському. Її гостем було Товариство прихильників УІТ в Торонті. Програма складалася з двох сесій і зустрічі з громадянством. У першій сесії прочитано такі доповіді: **Любомир Винар** — "Грушевськознавство — важлива ділянка українознавства", **Марко Антонович** — "Зв'язки М. Грушевського з О. Кониським", **Олександер Домбровський** — "Ранній історичний процес на землях України в насвітленні М. Грушевського", **Теодор Мацьків** — "Оцінка М. Грушевського гетьманства Івана Мазепи". Голова УІТ проф. Любомир Винар підкреслив важу "Грушевськознавства" в українознавчих дисциплінах, а також подав інформації про заплановані видання УІТ, присвячені М. Грушевському. Зустрічю з громадянством керував Ярослав Лаптута, голова Товариства Прихильників УІТ в Торонті. Друга сесія була присвячена дискусії на тему "Питання тэрмінології історії України в суспільних науках і історична схема М. Грушевського". Під час конференції мгр. К. Микитчук влаштував виставку публікацій УІТ. Конференція відбулася успішно.

ШЕВЧЕНКО КИТАЙСЬКОЮ МОВОЮ

В Шанхай м. р. в видавництві Перекладна література вийшов том творів Т. Г. Шевченка китайською мовою. В ньому вміщено вісімдесят віршів, включно з поемою "Гайдамаки".

Том вийшов тиражем 44,300 примірників, має тверду оправу і прикрашений трьома автопортретами Шевченка, автографом його Заповіту та 15 картинаами. Том має обширну статтю і післяслові, написані професором Ґе Баоцюаном, автобіографію поета та біографію Шевченка лера П. Кулоза в перекладі Ґе Баоцюана.

Редактор тому знаний письменник науковець і перекладач чужої літератури. З українських письменників, крім Шевченка, він переклав теж Франка, Українку, Стефаника і Марка Черемшину.

Ґе Баоцюань передав один примірник цього видання Науковому Товариству Шевченка через

ЛЮДИ — ПОДІЇ — ЧАС

О. М. КОВАЛЕНКО

ПОВСТАННЯ НА ПАНЦЕРНИКУ

"ПОТЬОМКІН"

(Продовження, 4)

О 5-ій годині з труднощами удалось роздобути деякі відомості. Між іншим ми дізналися, що в міському театрі засідає військова рада на чолі з комендантом генералом Кохановим. Біля театру було зібране переважно військо. Само собою виникла думка бомбардувати театр. На цьому погодилися всі члени Комітету і було рішено зараз же дати три холості постріли для перестороги мирних жителів, а потім відкрити вогонь з шестицальєвих гармат по театрі. Пробили бойову тривогу і командори зарядили гармати... Один за другим прогуділи три холості постріли. Через півгодини приготувались до бойових. Я став проти відслоненого гарматного люка, що був недалеко від гармати, з якої лагодилися стріляти, і не спускаючи погляду, дивився на театр. Залунав знак "розпочати стрільбу", прогремів постріл і в напрямі міста з гуком понісся набій. Я єв очима театр... Але він стояв непорушний, величаво підіймаючись над містом. Очевидячки набій пролетів мимо. Знов знак, знов постріл і знов набій летить мимо...

Для мене цей промах не був несподіванкою. Я зінав, що на "Потьомкіні" досі не було практичної стрільби, а щоб попадати з цілком нових гармат у ціль, командори повинні були спершу пристрілятися. Та все ж таки не можна було не досадувати з приводу цієї невдачі, тим більше, що набої, які пролетіли мимо театру, могли наборити шкоди мирним людям. Цей випадок так збентежив усіх, що рішено було припинити стрільбу поки не удасться добути докладного плану міста і дізнатися про розташування військових інституцій і війська. Програли відбій, і командори повиймали набої з гармат. До коменданта війська Одеси пішла депутатія з написаною заявою від команди "Потьомкіна", в якій стояло, що коли зараз же не перестануть стріляти в робітників на вулицях, команда прийме найрішучіші міри. Застереження про це було теж послане і представникам міста.

Потім послали паровий катер із 12-ма товариша ми, що були на похороні Вакуленчука. Чекаючи на них, усі трохи заспокоїлися і на панцернику все притихло. Біля 9-ої години вечора катер по-

проф. Петра Й. Потічного, який був у Китаї в п'ятитижневій науковій поїздці на запрошення Інституту для Ступій СРСР і Східної Європи Китайської Академії Суспільних Наук.

вернувся, але з 12 товаришів на ньому приїхало лише 9. Троє, як ми дізналися від прибулих, пропали десь на березі. Зараз же в кают-компанії зібралася Комісія, де Матюшенко розповів про похорон Вакуленчука і про пригоди у місті матросів, що їздили на той похорон:

"Мені ніколи не доводилося ще бачити такого урочистого видовища, яке чинив похорон нашого дорогого товариша, — почав він своє оповідання, — такої сили щиріх сліз, що були пролиті над тілом цього досі невідомого нікому матроса. Коли ми вийшли з катера, на березі біля тіла Вакуленчука, як і вчора була маса народу. Кілька чоловік підняли ноші з тілом, і процесія в супроводі кількадцятичної юрби рушила до міста, прямуючи до кладовища. На вулицях до нас приєднувалися все нові та нові гурти людей. На бальконах і навіть на дахах було видно людей. Звідусіль чулися поклики: "Слава загинулому! Геть тиранів! Хай живе свобода! Хай живе "Потьомкін"!" I так було увесь час, аж поки процесія не пройшла через усе місто і не опинилася на кладовищі... Коли вже його поховали, ми всі сіли до фіяків і поїхали назад до порту, але по дорозі нас зупинили солдати, що заступили нам шлях. Ми висіли і пішли пішки. Але як тільки ми порівнялися з солдатами, вони на дане гасло вистрілили до нас. Ми були без зброї, і через те мусіли втікати. Я лишився з самого заду і бачив, що нікого не вбито, хоч мені куля й порвала штани. Думаю, що солдати навмисне не хотіли стріляти по нас. Але коли ми прибули на пристань, нас було лише дев'ять. Куди заподілися трохи з нас, я так і не знаю".

Така поведінка з боку влади розлютувала всіх. Адже матроси йшли проводити тіло свого товариша без брої, лише тому, що їм обіцяно комендантом порту, що їх ніхто не займе. Щодо вистрілених нами гарматних набоїв, то товариші, що повернулися з берега, знати лише, що вони пролетіли понад театром і впали край міста. Ми почали радитись над пляном дальших дій. Нараз одна несподівана справа відволікла нашу увагу. Крізь люк із верхнього поясу спардака до нас долетіло виразне характерне тріщиння бездротного телеграфу. Очевидно відкісся прийшла телеграма. Розмова відразу ввірвалася. Всі посхоплювались з місць, стовпилися біля люка і з напружену увагою стали прислухатися до уривчастих звуків телеграфа, які, здавалося, були повні, якогось таємного значення. Покликали чергового сигнальники і спитали його, в чим річ.

— Бездротним телеграфом перехоплено телеграму, з'ясував він. — Міньори розбирають її.

До люка підбіг один із міньорів:

— Ескадра десь недалеко! — якимсь урочистим голосом гукнув він нам, схилившись крізь люк у кают-компанію. — Бездротною телеграмою, яку ми перехопили, панцерник "Три Святителі" кличе панцерника "12 Апостолів".

Тимчасом телеграф знов затріщав. Міньор побіг до апарату і по кількох хвилинах повернувся.

— Ось телеграма! — сказав він, подаючи нам

шматок паперу, на якому стояло: "Три Святителі" до "12 Апостолів": панцерник "Князь Потьомкін Таврічеський" стоїть на зовнішньому рейді Одеси".

Таким чином з години на годину треба було чекати ескадри. Це була річ настільки важлива, що всі питання, поставлені на порядку з початку вечора, повинні були усунутися перед одним питанням про зустріч з ескадрою. Усі були надзвичайно схильовані новою вітскою. З яких кораблів складається ескадра? З яким наміром воно йде? Один поперед іншого ми висловлювали усікі здогади і якийсь час не могли заспокоїтися. Нарешті засідання було знов розпочате, і ми почали обговорювати неминучу зустріч з ескадрою. Виникли дві гадки. Перша — ескадра може шукати нас з метою прилучитися; це може бути в тім разі, коли там скoilося щось подібне до того, що сталося на "Потьомкіні", і кораблі опинилися в руках матросів. Цього можна було чекати, бо на всіх кораблях, як казали матроси, давно вже існують революційні організації, що підтримували зносини з революційними партіями; і ті організації ще зимию виробили плян, по якому під час пробування ескадри у Тендровському заливі матроси на дане гасло з одного корабля повинні повстati, офіцерів арештувати, а тих, що стануть на перешкоді убити і заволодіти ескадрою, щоб підняти всенародне повстання. Друге — ескадра могла залишитися на боці адміралів та офіцерів ійти з метою заволодіти "Потьомкіном". Друга гадка мала за собою більше підстав, бо коли б ескадра була справді в руках матросів, вони повідомили би про те нас. Треба було спинитися на другій гадці. Було рішено: як тільки на обрію покажеться ескадра, йти повним ходом ії назустріч у повній бойовій готовості. Маючи на увазі те, що ескадра може прилучитися до нас у момент зустрічі, не розпочинати стріляння, аж поки з її боку не буде подано до того приводу. Коли ж з її боку супроти нас розпочнуть ворожі дії, тоді звести з нею бій з тим, щоб перемогти або загинути. Ні в якій разі не піддаватися, а в крайньому — висадити корабель у повітря. Про рішення повідомили команду, яка одностайно схвалила його. Піднесення було надзвичайне, і темні сили замовкли. Потім видано наказ: зарядити всі гармати і командорам лягти спати біля своїх гармат. Як і перше, підтримувати пару у 18 котлах, а коли б було треба, ввести й останні чотири. Налагодити головні машини і всі механізми до роботи. Світити усю ніч навколо бойовими прожекторами, а торпедовець та катер вислати у море для охоронної варти. Усім лягти спати не роздягаючись, щоб кожної хвилини бути на поготові. Врешті, для перевірки зроблено бойову тривогу: всі були на своїх місцях, усе виконувалося швидко і якслід. Потім вільним від служби дозволено лягти спати, а вартовий відділ розійшовся по своїх місцях.

Було вже коло півночі, коли я прийшов у свою каюту і, не роздягаючись, ліг на тапчан. Швидко заснув, але сон не був спокійний. Я часто прокидався, уставав і виходив на мостики до бойо-

вих прожекторів або обходив корабель. Щоразу я переконувався, що всі були на своїх стійках і байдьоро та уважно виконували свої обов'язки. Темні сили дрімали... Вранці, години біля 5-ої, я був уже на ногах. "Потьомкін" і торпедовець із піднятою парою, з підібраними якорями стояли в повній готовості. "Bixa", яку ще вчора переобладнали на шпитальне судно, підняла прапор із червоним хрестом. Вийшовши на поміст, я зустрів там лікаря, що з фельдшером вантажив на катер медичинське приладдя. В обох на рукавах був червоний хрест. Я розпочав із лікарем балашку, але він відповідав мені якось неохоче і взагалі мав ніби несамовитий вигляд. Я дізнався лише, що він з фельдшером збиралася відвезти на "Bixa" деякі необхідні припаси. По кількох хвилинах катер одійшов від трапу, а я спустився у низ, наміряючись обійти по помостах панцерник, аби ще раз переконатися про справність механізмів і кляп усіх трьох систем: водовідливної, пожежної і затоплення отсіків, крюйт-камер та складів зброї. Це була, так би мовити, спеціально моя сфера, бо з самого початку служби на "Потьомкіні" я займав посаду трюмового механіка. Усе знаходилося у повній справності, крім водовідливних турбін, які внаслідок цілком невірного монтажу ще в час будови корабля, не могли робити справно. На мою вимогу ще по весні було рішено переставити їх. Але, на жаль, через брак часу — його завжди не вистачає російським чиновникам — ця робота була відкладена до осені. Що зробиш? Треба було миритися із цим немалим дефектом, який, на щастя, крім мене, майже никому не був відомий...

Години біля 6-ої облетіла звітка про появу на обрії ескадри. Вибігши на мостики, я узяв у одного з сигналів далековид і подивився на обрій; там ледве можна було розглядіти вершки кораблів. Зараз же я спустився в один з нижніх помостів, де переважно містилися проводи від кіностопів і кляп, і де мені було найзручніше керувати трюмними машиністами. Усі вони були вже там у зборі і чекали на розпорядження. Нагадавши коротко про заходи, які слід приймати на випадок можливих пошкоджень в бою, я під кінець сказав їм, що звертаюся тепер до них уже не як начальник, а як товариш, як член обраного усією командою Комітету, який між іншим доручив мені завідувати трюмними справами панцерника, що й перше були в моєму підпорядкуванню, і прошу їх докладно виконувати свої обов'язки, мої розпорядження, не метушитися, ні в якій разі не тратити голови і не залишати безнаказу своїх стійок. Потім поділивши їх на партії і призначивши на кожну партію по старшому, я розставив їх, сказавши відімкнути замки кіностонів та кляп і узяв ключі до себе. Одного з утер-офіцерів я лишив біля себе. Упорядкувавши все в своїй трюмній частині, я пішов у бойовий лазарет. Там стояв накритий білою скатертю операційний стіл. Навколо нього на лавах були розставлені пляшки з ліками. Фельдшер Брінг із кількома санітарами скатували бинти. Всі були бліdnіші ніж звичайно.

— А де ж пан лікар? — спитав я його.

— Він на "Bixa".

— Як? Він ще не повернувся?

— Та лікар певно й не вернеться сюди: він сказав, що упорядкував там лазарет на випадок бою, — ніби в якомусь замішанні пояснив мені фельдшер.

— Але це ж нісенітниця! мимоволі вирвалося у мене. — Адже на випадок бою ранені будуть на панцернику, а не на катери! Як же пан лікар думає подавати допомогу в тому лазареті? "Bixa" може служити шпиталем, куди ми могли б відвести ранених потім, а бойовий лазарет повинен бути на панцернику, бо тут треба буде подавати раненим першу поміч.

Фельдшер здивив плечима:

— Лікар всі майже приладдя забрав туди! — сказав він. — Мені ледво удалось дещо зібрали і хоч якнебудь упорядкувати тут бойовий лазарет.

— Ну, це так не повинно бути! — зауважив я. — Жаль, що ви раніше не сказали про те мені або комусь іншому з Комісії.

Я рішив будь-що-будь запросити лікаря на панцерник — попрохав, щоб на "Bixa" послали катер і переказали лікарів, що я в імені Комісії прошу його зараз же прибути на "Потьомкін" і привезти з собою усе потрібне для бойового лазарету. Катер швидко повернувся; посланий сказав, що лікар передав деяке приладдя і бандажі, а сам залишився. Але ескадра наблизилася і панцерник готов уже був іти її зустріч. Тим то я відправив те, що привезли, у лазарет, а сам спустився знов до своїх трюмних машиністів. Усі, як і перше, були на своїх місцях...

Але ось відкісся згори глухо донеслися звуки сирен і барабанів. Їх підхопили десь ближче: ще ближче, нарешті на нашім помості, і панцерник наповнився оригінальними, по своєму гарними звуками бойової тривоги. Впродовж моєї служби у флоті мені часто доводилося чути їх під час вправ, та проте вони здалися мені тепер далеко не звичайними. Щось зовсім нове, досі нечуване чулося мені у них. Здавалося, сурмаці та барабанщики мимоволі вложили в них частину того надхнення і підйому воявничого духа, якими в ту хвилину була опанована майже вся команда... Все стрепенулося, неначе по всьому панцерникові пробіг електричний струм. Все забігало, заметушилося. Кожен поспішав до призначеного йому бойового місця. По кількох хвилинах усі вже стояли на своїх місцях і, серед тиші, що настала, почувся гомін машин, яким дали хід. Я рішив подивитися, що робиться нагорі і вийшов на верхній поміст. "Потьомкін" летів повним ходом вперед, з шумом розсікаючи хвилі. Праворуч вирізблювалися береги, а спереду виднілася ескадра. В далековид можна було добачити, що вона складалася з панцерників "Три Святителі" (з штандартом молодшого флягмана контрадмірала Вишневецького), "Георгій Побідоносець" і "Дванадцять Апостолів", мінового крейсера і шістьох контрторпедовців.

Нараз ескадра стала зупинятися і, нарешті, зо-

всім стала. "Потьомкін" теж заповільнив хід. В той час по бездротному телеграфу одержали телеграму з адміральського корабля. В ній стояло: "Золоті чорноморці! Ми тяжко засмучені вашим вчинком! Чого ви хочете, нерозумні?"

Від нас зараз же передано до адмірала: "Коли хочете знати, чого ми хочемо, приїздіть на "Потьомкін". Ми гарантуємо вам недоторканливість."

Відповіді не було, і "Потьомкін" знов рушив вперед. Мабуть помітивши цей маневр, ескадра повернула і повним ходом стала тікати назад у море. У нас було рішення не переслідувати її, бо можна було натрапити на торпеди, розкидані ескадрою. "Потьомкін" повернув теж назад до Одеси і став на попереднє місце Загралі "відбій", і команда стала виходити на поміст. Звістка про втечу ескадри встигла вже облетіти весь панцерник і серед матросів панувало тепер незвичайне захоплення.

— А що, злякалися! — чулося між командою.
— Видко, не дуже цікаво спробувати потьомкінських снарядів!

Віра матросів у міць "Потьомкіна" тепер виросла. Еге, видко наш панцерник і справді грізний, коли його перелякалася уся ескадра, — говорили вони. Інцидент з ескадрою розвеселив усіх, і за обідом, не дивлячись на те, що через брак харчів він складався майже з самих сухарів та води, між матросами з того приводу йшла жива розмова, що пересипалася увесь час жартами та приповідками...

Не встигла команда скінчити свій у bogий обід, як сигнальники сповістили, що ескадра знов з'явилася на обрію, і що до неї прилучилися ще два панцерники. Я знов поклопотав, щоб послали на "Віху" за лікарем, який на цей раз приїхав. Він, здавалося, був чимось незадоволений. Знов пролунала бойова тривога. Команда розійшлася по своїх місцях, а я пішов наниз. Пробігаючи через кают-компанію, я наткнувся на кількох матросів, які несли на руках прапорщика Алексеєва.

— Що з ним? — спитав я.
— Він зомлів, — відповів якийсь із матросів.

Я послав одного з них по фельдшера, а сам наблизився до Алексеєва, якого поклали на канапу. На його загорілому обличчі грав, як і завжди, рум'янець, а в напіввідкритих очах, яким він даремно силкувався надати втомлений вираз, відбивалося звичайне лукавство. Роблено слабким голосом він звернувся до мене:

— Олександре Михайловичу, дорогий, ради Бога, поклопочіть, щоб мене зараз же звезли на берег!

Мені здалася огидливою така комедія, і я мовчкі відійшов геть.

— Побіжіть, будьте ласка, до фельдшера, — звернувся я до одного з матросів і скажіть йому, щоб він не турбувався приходити сюди.

Матрос побіг, а я спустився до своїх троїнних машиністів. Веселі досі обличчя матросів мали тепер поважний вираз. З того, що ескадра знов йшла на нас, підсилена двома новими панцерниками, можна було думати, що вона йде з серйозними намірами. Та проте байдорий на-

стрій, як і раніше, панував серед матросів. У всіх видно було рішучість не спинятися ні перед нічим, аж до загибелі вкупі зі своїм панцерником.

Але ось ударили бойову тривогу, машинам дали хід, і "Потьомкін" знов понісся назустріч ескадрі... Від часу до часу я вибігав на батерейний поміст, відкіль крізь щілини гарматних люків можна було бачити море далеко навколо. Кожна хвилина швидко зближувала нас з ескадрою. Ось уже вона так близько, що можна бачити судна. До ескадри прилучилися панцерники "Ростислав" і "Синоп". Усі судна прямували до нас, вишикувавшись у дві колони. Попереду були панцерники і мінний крейсер, позаду — контрторпедовці. "Потьомкін" із торпедовцем що держався увесь час при самому борті його, попрямував у саму середину першої колони... Швидко можна було помітити, що судна ескадри, як і "Потьомкін" ішли по бойовому: з поваленими шлюп-бялками, з виставленими по бортах гарматами. Але коли ескадра наблизилася до "Потьомкіна" сажнів на сто-півтораста, на "Георгію Побідоносцю", на "Дванадцятьох Апостолах" і на "Синопі" почався між командою якийсь рух; вони купами вибігали з люків, і швидко помости панцерників були засіяні матросами. Але ось ми вже зійшлися з ескадрою... "Потьомкін" врізується в саму середину її, так що панцерники "Синоп", "Георгій Побідоносець", "12 Апостолів" і три контрторпедовці — по лівому. "Потьомкін" пого, а панцерники "Ростислав" та "Три Святителі", мінний крейсер "Казарський" і інші три контрторпедовці — по правому "Потьомкін" повільно наводить свої гармати на судна, що проходять позь нього... "Ростислав" та "Три Святителі" в хмурому мовчанні відповідають йому тим же самим, а на помостах інших трох панцерників в очевидному замішенні товпиться команда...

Нараз на верхньому помості "Потьомкіна" чується: "Хай живе свобода! Гура!" I у відповідь на цей поклик із трох панцерників, мов грім небесний, грянуло могутнє одностайнє "Гура!".

Важко переказати той ефект, який це вчинило на нашому панцерникові. В екстазі і радості, здавалося, всі стратили розум, забувши, що гармати двох інших панцерників наставлені на нас. Більшість матросів покинула свої стійки і з криком "Гура!" гуртом кинулися до вихідного люка, прямуючи на верхній поміст. Я кинувся до трапу і широко розставивши руки загородив дорогу. Юрба напирала і готова була винести мене на собі вгору. Напружуючи з усієї сили голос, я гукнув:

— Панове товариши! Стійте!... Найближчі до мене подались назад і спинили юрбу. — Відповісти на привітання, що несеється до нас із трох панцерників, ми ще встигнемо, — вів я далі — А доки гармати хоч одного судна наведені на нас, ми повинні бути готові дати відповідь на постріли.

Потім, ще піднявши голос, я скомандував:

— Командори по своїх гарматах! Усі по своїх місцях! Швидко розійтись!

(Далі буде)

Володимир МОШИНСЬКИЙ

МАРІЯ КОСТАНТИНІВНА ЗАНЬКОВЕЦЬКА

(До 130-річчя з дня народження й 50-річчя з дня смерти. Закінчення)

Драматичний талант М. К. Хлистової зразу помітили в Бендерах в колі інтелігенції, яка була близька до того гуртка, що об'єднувався навколо аматорів співу! Якось виникла думка про постановку драматичних п'єс. У той час до Бендер, до полковника Власова приїхала його небіжка — акторка Качевська, яка грала в Одесі і була дуже відома на півдні України. З приїздом до Бендер Качевської, думка про постановку драматичних вистав стала ще актуальнішою. Качевська стала першою, акторкою і режисером драматичного гуртка. Почали ставити п'єсу "Свєтская ширма" Вл. Дяченка, "Роковий шаг" Ф. Киреєва і ін. В п'єсі Киреєва М. К. прийшлося грati велику ролю графині чи княгині і роля була зіграна так близькуче, що серед акторів і серед публіки почалися розмови, що М. К. Хлистовій треба йти на сцену. Качевська так захопилася талантом Марії Костянтинівні, що хотіла зразу телеграфувати своєму антреприњору Н. К. Милославському в Опесу, щоб він приняв до своєї трупи М. К. Хлистову.

З українських п'єс в Бендерах була поставлена "Наталка Полтавка" І. Котляревського. Той успіх, який мала Маня Адасовська в цій п'єсі в Ніжині повторився в Бендерах — М. К. Хлистова зачарувала своїм співом і грою. М. К. Тобілевич (Садовський), майбутній найліпший партнер Заньковецької, зрозумів ще в Бендерах, що в ній, у кожній її ролі "тайно світить паровання небувалої сили і народної краси"! Зі слів М. К. Заньковецької Н. М. Лазурська записала таке: Після одної найбільш вдалої виставки М. К. улаштувала вечірку в своїй хаті. Вона багато співала в цей вечір. Співав і Тобілевич. Він, захоплений її голосом дивним, став говорити, що з її боку просто злочин не йти до консерваторії, на що М. К. відповіла:

— А чого ж ви, чоловік, вільна людина, маючи голос не гірш моєго, не поступите до консерваторії?

— На це потрібні гроші, яких у мене нема, — відповів він.

— А я повинна сповнювати призначення жінки — бути гарною господинею, — з гіркотою відповіла Марія Костянтинівна...

Качевська, яка була присутня при цій розмові, цілком підтримувала думку Тобілевича і коли підійшов чоловік Марії Костянтинівні полковник Хлистов, то вона накинулася на нього і почала гаряче наполягати щоб він відпустив Марію на

сцену! Хлистов нарешті згодився відпустити на сцену свою дружину, але зробив зауваження, що він відпустить дружину тільки на українську сцену — він мав на думці, що українських труп не було, тоді, в часи лютої реакції, було заборонено грати по-українському і Хлистов думаючи, що ще нескоро, а може і ніколи не буде існувати українська сцена, — дав свою згоду!

— Так? Ви згодні? Чудово! Давайте розписку в своїй постанові, але законну, з прилогою печатки!

Всі присутні підтримали витівку Качевської! Притаскали чорнило, перо, печатку, сурнуч, і полковник Хлистов, оточений товпою веселих гостей, дав письменну згоду відпустити Марію Костянтинівну при першім дозволі українських вистав. Розписався і прибив печатку! А Тобілевич урочисто склав цей історичний документ і заховав його до кишені!

Невдовзі генерал Єсіпов був підвищений і переведений з Бендер до Свеаборгу, (Фінляндія) і на прохання своєї дружини просив перевести до Свеаборгу і полковника Хリストва. Військове міністерство задовольнило прохання ген. Єсіпова і таким чином подружжя Хリストових опинилося в Свеаборзі, фортеці непалеко від Гельсінгфорса.

Опинившись в Свеаборзі Марія Костянтинівна стала часто відвідувати разом з Ідою Гаврилівною Гельсінгфорс, концерти, а згодом стала брати лекції співу в консерваторії (відділ Петербурзької) у професора І. В. Гржималі. Професор Гржималі наполегливо займався з М. К. Хリストовою, зачарований її чутливим голосом і музикальностю! Він передбачив Хリストовій близькучу кар'єру оперної артистки.

Директор оперного театру в Гельсінгфорсі Ребінс, пропонував їй вступити в оперну трупу, але заборона чоловіка Марії йти на сцену продовжуvalася!

В своїй автобіографії Марія Костянтинівна з ненавистю і тоскою згадує: "Мені лише дозволялося, і то зрідка, грati в аматорських виставках, у яких я мала колosalний успіх! Я любила мистецтво, любов до сцени стала моїм другим життям. Я більш не могла боротися з своєю любов'ю і порвавши зі всім своїм, вступила на сцену!". Це була українська сцена.

Весною 1882-го року Марія отримала від М. К. Тобілевича (тоді вже актора Садовського) листа, в якому він кликав її увійти в нову трупу, на чолі якої був Марко Лукич Кропивницький. Марія Костянтинівна відповіла згодою і поїхала на півден.

До 1876-го року в Україні грали українські вистави, хоч ще в 1863-му році почалася нагінка на українську книжку, друк, літературу.

В 1876-му році український театр був заборонений теж, бо ж певно імперська влада зрозуміла, що іменно театр розбурхує національне почуття в українців!

У 1880-му році міністрем внутрішніх справ став генерал граф М. Т. Лоріс Меліков з широкими повноваженнями! Йому було доручено боротьбу з революційним рухом. Лоріс Меліков вів боротьбу непохитно і настирливо, але відмовився

від дуже спрощених методів каральних засобів; одною рукою генерал і хитрий дипломат придавлював революційний рух, другою дещо послаблював ті способи і засоби режиму насильства, які збуджували надто міцні обурення прогресивної частини суспільства. Політика графа отримала назву "диктатури серця".

Сезон 1881-1882 р. р., Марко Лукич Кропивницький грав у трупі Ашкарена в Кременчуці. "Граючи російські п'єси, ми заробляли дуже мало, як жебраки, — згадує Марко Лукич — і це примусило нас звернутись з проханням до міністра внутрішніх справ графа Лоріс-Мелікова дозволити декілька вистав українською мовою, щоб не померти з голоду. Граф поставився поблажливо до нашого прохання, і ми почали "нову еру" "Наталкою Полтавкою"! На наступні виставки квитки розхоплювались"

10-го січня 1882-го року — це велика, славетна дата в історії українського театру! В той вечір почались вистави української трупи, створеної М. Л. Кропивницьким при участі М. К. Садовського. Перша вистава була "Назар Стодоля" Т. Г. Шевченка. Разом між 10-м січня і 7-го лютого було поставлено 18 вистав. Короткий сезон української трупи в Києві пройшов з великим художнім і матеріальним успіхом, настільки великим, що підніс дух Кропивницького для дальшої праці з трупою, а також надхнув його на працю драматурга. В 1882-му році вийшов перший збірник його п'єс. Н. М. Лазурська в своїй книжці пише:

"Кияни влаштували на честь артистів-земляків вечерю. Серед гостей на цій вечері була старша сестра М. К. з чоловіком — Лідія. Кропивницький став скаржитися, що ось він пише п'єси, а "геройні" нема кому грati, нема правдивої артистки для драматичних ролей. Микола Карпович Тобілевич, який вже був членом трупи з прізвищем Садовський на це заперечив: "Ось була б артистка, та не знаю де вона тепер. Я грав у Бендерах з дружиною одного артилериста. Вона чудово грава, голос пречудовий, так загубив її з очей!"

Лідія Костянтинівна зараз же зрозуміла про кого йде мова і дала Садовському адресу Хлистогорих.

Тоді Садовський, покликаючись на "документ" (який підписав Хлистов в Бендерах) написав Хлистову листа, в якому підкреслив слова — "українська трупа вже існує", а Кропивницький, звірюючись на свого талановитого товариша, надіслав телеграму з запрошенням Марії Костянтиновни до української трупи.

Хлистов заховав цю телеграму від дружини, трупі відповів, що відпустить свою дружину через рік і щойно потім сказав дружині про свою відповідь. Звичайно, про таких умовах родинне життя ставало все гірше і гірше. Хлистов далі б не відпустив дружини, якби не втрутівся в цю справу брат Марії Костянтинівні — полковник Євстихій Аласовський, великий спеціаліст артилерійського діла, професор, гвардієць, герой російсько-турецької війни, близький до вел. князя Михайла.

Марія Костянтинівна їхала до Києва повна мрій і захоплень, хоч отримала від чоловіка "відпустку" терміном лише на... три місяці! Але в Києві її зустріло перше розчарування — трупи там не було! Діло з театром розпалось, а товариство, залишивши Марії Костянтинівні маршрут, — перекочувало до Єлисаветграду — цієї колиски українського театру. В Єлисаветграді вже очікували М. К. Хлистову. На станції її зустрів М. К. Садовський і запропонував їхати на помешкання Кропивницького. М. К. обурилася на таку пропозицію, але її супутниця-родичка сказала: "тут вже треба залишити панські звичаї; як назвалася грибом — лізь до кошика"!

Кропивницький жив у своєї тітки, яка здавала кімнати артистам і артисткам. Він зустрів її строго і зразу запитав, чи володіє вона українською мовою. Марія Костянтинівна відповіла, що володіє, але не досконало.

— Може ви читати не вмієте?

— Ні, читати вмію!"

— Микола казав, що у вас голос є?! Проспівайте!

— Шо ж це значить — цілий іспит? — запротестувала М. К. — Але я тільки що з дороги, дуже стомилася і до іспиту зовсім не готовилася...

— Ну, ну, співайте! На фізгармонії ви граєте?

— Ні. А хіба і це входить в програму?...

Побачивши на фізгармонії ноти — тріо "На севері диком", пропонувала проспівати цю річ ансамблем з тут присутніми артистами, — М. К. Садовським — баритоном і тенором — Стоян-Светловим. Тріо вийшло чудове, але Кропивницький вимагав від Марії "соло".

Тут М. К. вже зовсім розсердилася... У супроводі Стояна і Садовського поїхала до готелю, де зупинилася і почувала себе дуже погано... Її непримінно вразив іспит і зимне-суворе ставлення Марка Лукича Кропивницького. Вона швиденько почала збиратися їхати назад, але Садовський і її роличка, в супроводі якої Марія Костянтинівна приїхала, з великим трудом перемовили її залишитися.

На другий день її зустріла ще більша несподіванка, від якої вона зніяковіла. Йі Кропивницький пропонував для дебюту зіграти ролю старої баби Зачипихи, ролю майже без слів, в драмі Кропивницького — "Дай серцю волю, заведе в неволю". Саловський обурився, бо знов талант М. К. і переконав Кропивницького дати М. К. дебют в ролі Наталки Полтавки.

Треба було приготувати афішу для вистави і вирішити питання під яким прізвищем буде виступати Марія на сцені. Раніше вона мріяла виступати під своїм прізвищем, але знаючи погляди рідних на професію артистки, вирішила вибрати прізвище для сцени. Пам'ятаючи свій зв'язок із селом, із рідним народом, вона вирішила взяти псевдонім для сцени від дорогої рідного села Заньки — Заньковелька. З цим прізвищем-псевдонімом наролилася геніяльна артистка українського театру Марія Костянтинівна Заньковелька.

Перші роки по заснованні трупи, на чолі якої стояв Марко Лукич Кропивницький, відзнача-

ються великим трудом трупи, її великим успіхом і славою величезною. Режисер Марко Лукич, маючи "ГРОНО П'ЯТИ ВЕЛИКИХ" (М. Л. Кропивницький, Заньковецька, Затиркевич-Карпинська, Садовський і Саксаганський!) творить з ними чуда! І не тільки серед звичайних глядачів ці артисти мали успіх, але й у товаришів по сцені!

У своїх споминах народний артист РСФСР Л. М. Прозоровський, що грав у 1889-1900 рр. в Києві на Подолі, пише:

"Був ще момент в п'яму сезоні, про який я згадую з вдячністю. В театрі "Бергонье" на Фундукліївській вулиці, грали трупа українських артистів під управою М. Л. Кропивницького; в цій трупі були незабутні і неповторні артисти-художники: Заньковецька, Затиркевич, Саксаганський, Садовський, Павленко та Карпенко-Карий. Після кожної виставки, щоб глядач міг бачити і насолодитися всім "созвездіем" великих артистів, ставили водевіль М. Л. Кропивницького "По ревізії"... І на 12-ту годину вночі до театру "Бергонье" із всіх кінців Києва почичали з'їздитися катети! Цей з'їзд називався тоді: "Поїхали на ревізію". Багато хто купували квитки для того, щоб подивитися водевіль, позаяк всю виставу ливитися у всіх не було часу. Артисти театру Солонпова, — Рошин, Кісілевський, Петіпа та багато інших, після вистави у себе, старалися с'ореше змінити грим, скорше їхали до театру "Бергонье", щоб попливитися на цей винятковий концепт артистичної майстерності... Це було не театральне видовище, а вища академія майстерності артиста. Я зрозумів толі, що таке мистецтво артиста і пізнав, що можна зробити з пустого водевільчика пійсно художній витвір."

У 1886-1887 сезоні впалося трупі Кропивницького грati в Петербурзі, де вона мала величезний успіх.

М. К. Садовський у своїх споминах писав: "Слава трупу під орupoю Кропивницького росла щоліня. Квитки на вистави продавалися тиждень заздалегідь, а вся вулиця Мойка, яка вела до каси театru, була набита людьми всяких шарів суспільства і проїзд по ній припинився. В Петербурзі було багато українців, починаючи з білолах, які пропювали як маленькі уряловці у різних урядах і по сенаторів зі золотими еполетами, які почали призначатися що вони теж "малороси", але все ж з України: "Луже, дуже, дуже приемно почайомитися з земляками!"

На виставах української трупи почали появлятися Великі князі. На одній із вистав був присутній Великий князь Константин Константинович, несугінний поет, який підписувався "К. Р.", тоді займав посаду президента Академії наук (в часи моого перебування в військовій школі — був шефом всіх військових шкіл) чоловік гуманний і розумний.

Певно від нього лізвався імператор Олександр III про українську трупу і зашапав побачити одну з її вистав. Олександр III не любив театр і напевнено п'ято відвідував вистави імператорської опери. Поява ж імператора в приватному театрі — це була нечувана подія... Вистава, яку

мали показати царю мала відбутися в театральній залі Демут на Мойці. Там була улаштована особлива царська льожа, поширина сцена і все це тільки для одної вистави. На загальній раді трупи було вирішено поставити "Назаря Стодолю" Т. Г. Шевченка і на закінчення водевіль М. Старицького — "Як ковбаса та чарка, то минеться сварка". В "Назар Стодоля" Заньковецька грала Галю, а в водевілі — шинкарку Горпину. Заля була вщерть набита придворними, аристократією та генералітетом. Цар аплодував на гру п'єси, але на водевіль, який особливо йому подобався, кричав "браво", аплодисментами нагороджував навіть посередні дії. Заля, очевидно, слідувала за прикладом царя. Після вистави прийшов ген. Грефер (начальник міста) за куліси і сказав, вірніше — наказав: "Панове артисти і артистки, — до государя!" Артисти просили дати їм можливість переодягнутися і зняти грим, але генерал закомандував: "Так як є, так і йдіть, прошу! Прохаю панів артистів тільки відповідати на запити царя"!... "Цар привітно посміхаючись і крутичи правою рукою вуса, дякував нам за гру, похвалив нас!" — писав М. К. Садовський.

Цар виявив бажання ще раз побачити "малоросов" в одному з приміщень імператорських театрів! Це було свідоцтвом небувалого успіху української трупи в Петербурзі! І так 25-го січня 1887-го року на сцені Маріїнського театру були поставлені "Наталя Полтавка" із Заньковецькою в ролі Натали і "Бувальщина" Велисовського із Затиркевичовою у ролі Химки. Цар знову був дуже задоволений виставою і пlesкав артистам, а за ним увесь театр.

Після такого успіху зтавалося б Кропивницький зі своєю трупою міг би грati по всій Україні, але воно не було так. В Києві в ті часи був генерал-губернатором ген. Дрентельн, який забороняв грati в його генерал-губернаторстві. Коли в Петербурзі гриміла слава про гру українських артистів, то в той час приїхав до Петербургу генерал Дрентельн. Петербурзькі українці порадили Кропивницькому звернутися до генерала, щоб він нарешті дозволив українцям виступати в Києві. Кропивницький пішов на прийом до генерала Дрентельна і потім оповідав про зустріч з ним слідуюче:

— Дуже радий вас бачити! — сказав генерал Дрентель, стискаючи мені руку.

— Ось, ваше високопревосходительство, Петербург не Київ...

— Дуже, дуже радію за вас! — передував генерал. — Чув, чув про ваши успіхи! Ось тут і залишайтесь, а в Київ вам їздити нема чого...

— На півдні мої родичі...

— Досить. І чути нічого не хочу! Даруйте! Ви ще напівдороги від Києва, а вже студенти вбираються в баранячі шапки, натягають вишивані сорочки обтачаються в широчезні шаравари і гласують: "Ми!... Іде наш батько!" — Це не годиться! Я цього дозволити не можу!"

Величезний успіх трупи Кропивницького в Петербурзі був відзначений і критикою, яка про гру української трупи писала з захопленням. Навіть виступив тодішній добрій театральний критик,

редактор і видавець часопису "Новое Время", Л. Суворін. Він високо ставив майстерність і таланти артистів трупи Кропивницького, а ще з більшими похвалами були його рецензії про виступи М. К. Заньковецької. В своїх рецензіях Суворін ставив Заньковецьку вище сучасних Заньковецьких артисток світової слави! Він дуже наполегливо старався переманити "п'ятку" корифеїв українського театру на імператорську сцену, а особливо Заньковецьку. В цьому Суворіну допомагав А. П. Чехов.

Н. М. Лазурська в своїй біографії Заньковецької пише:

"Марію Костянтинівну офіційно запрошували вступити в трупу імператорського драматичного театру з великим окладом (24 тисячі карбованців на рік) і з різними привileями. Однак, як не була приманлива майбутня перспектива йти по широкому утіваному шляху руської сцени — Марія Костянтинівна відмовилася і продовжувала йти покищо вузенькою, але рідною стежкою. Вона признавалася, що рішення залишилася на сцені українського театру коштувало їй великої внутрішньої боротьби — бажалося більшого простору в творчості, хотілося нових роль европейського репертуару."

Карпенко Каракій в одному з листів пише про Заньковецьку: "Вона, одна вона силою свого таланту заставила камінь говорити, визвала ці крокодилі слізози. Вона примусила такого чоловіка, як Суворін признатися, що він з насмішкою відносився і по прами української, і до мови, а тепер плаче! Це успіх не тільки театральний, ні, це успіх за який українці, які люблять свою вітчизну, повинні во віки віків пам'ятати ім'я артистки!"

Письменники, актори, артисти малярі — поспішли побачити, почути і пережити разом із Заньковецькою життя тих персонажів, яких вона творила на кону. Марію Костянтинівну порівнювали то з Стрепітовою, то з Савіною, то з Комісаржевською, то з Ермоловою, але певно вона не вміщалася в ті рамці порівнань, бо амплуа тих знаменитих російських артисток було ясно позначене, а у Заньковецької в її сценічному мистецтві було амплуа — "життєва правда"! Вона грава і луже драматично-трагічні ролі, як, наприклад, Харитина в "Наймичці" чи Аза в "Циганка Аза", і комічні, як Цвіркунку в "Чорноморцях".

1918-ий рік! Осінь! Я студент Лепажаної української студії ім. МАРКА ЛУКИЧА КРОПИВНИЦЬКОГО. Директор студії — проректор Новоросійського університету (Олеського) професор Володимир Федорович Лазурський. Його дружина Наталія Михайлівна Лазурська (Богомолець) — студентка тої ж студії. Тоді я не знов, що дружина директора студії була артисткою, грава з великою Заньковецькою і навіть була її дуже близька приятелька. Вона була старша за решту студентів (різнича у неї зі мною 15 років, а в студії були студенти всі молодші від мене). Н. М. Лазурська не відзначалася, як я пам'ятаю, великими мистецько-театральними здібностями. Вчилася, старалася, як і кожний студент. Щойно

недавно я дізнався, що вона написала "Біографію М. К. Заньковецької" і що в 1918-му році В. Ф. Лазурський запрошуав Заньковецьку на посаду професора студії, але вона не згодилася!..

Літом 1921-го року ген. Юрко Тютюнник із своїм штабом отаборився у Львові. Начальником штабу у нього був генштабу полковник Ю. Отмарштайн, а його помічником був генштабу підполковник О. Кузьминський. І я потягнувся за своїми шефами до штабу ген. Ю. Тютюнника. В той час ішла посилена підготовка до другого Зимового походу.

В червні 1921-го року прийшов до мене в штаб поручник Микола Тобілевич (з генерального штабу, який в той час був у Тарнові де перебував і Головний Отаман С. Петлюра). Поручник М. Тобілевич був сином Миколи Карповича Садовського (Тобілевича) і ми товаришували. Він прийшов до мене, щоб покликати до свого батька, Садовського, який чогось приїхав до Львова. Я радо пішов з Миколою, бо ж хотів познайомитися з великим артистом, одним із п'яти корифеїв української сцени. Микола Садовський привітався зі мною дуже приємно, пропонував сісти і ми почали розмовляти. М. Тобілевич раніше оповів батькові що я був артистом Державного театру ім. Т. Г. Шевченка в Одесі і що скінчив українську державну студію. Садовський завів спочатку розмову про Одесу, про директора українського театру ім. Шевченка — Онисима Зіновійовича Суслова, який до революції був знаним антрепринером і Садовський його добре зінав. А потім Микола Карпович перевів розмову на те, що він зараз організовує театр в Ужгороді в Прикарпатській Україні і пропонує мені вступити до його трупи. Я відповів, що з дорогою душою став би працювати в трупі великого Садовського, але не можу, бо я є військовий у теперішній час і мушу виконувати свій обов'язок перед

ЗВІРКА РІДКІСНИХ КНИГ

Катедра Українознавчих Студій при Торонтському університеті купила недавно цінну колекцію старинних книг, видрукованих на території України. Найстарша книга з'явилася з датою 1614 року, а "найновіша" датується 1794 роком.

Закуплено 21 книгу із спадщини покійного Павла М. Фекуди з Нью-Йорку, який прибирав найбільшу приватну колекцію слов'янських книг на північно-американському континенті, вартості кілька мільйонів доларів.

Більшість цих книг були виготовлені в друкарнях Львова, Києва та Почаєва. Це переважно біблійні тексти, літургії та молитовники, які відзеркалюють головні зацікавлення української культури 17-го та 18-го століть.

У жовтні цього року відбудеться святкове вручення колекції про участі всіх жертвовавців та представників університету.

моєю батьківщиною-Україною! На цьому наша розмова скінчилася.

Джерела:

При писанні цієї статті автор послуговувався своїми споминами, працею Н. М. Лазурської "Біографія М. К. Заньковецької" та С. Н. Дуриліна — "Марія Константиновна Заньковецька", Київ, "Мистецтво", 1982.

ДЕЦО ПРО БАНДУРУ

Останніми роками можна помітити зрост зацікавлення грою на бандурі не лише в Україні, але й на Заході. Вже існують численні ансамблі та школи гри на бандурі майже в кожному українському осередку. Літні табори та курси, де можна свої знання вдосконалити, стали дуже популярні між молодю. На бандурі вже почали виконувати сонати, сюїти та концерти в супроводі оркестри.

В Україні існують два вищі навчальні заклади де викладають гру на бандурі (Київська та Львівська консерваторії), на жаль, вони для нас недоступні, а на Заході подібних курсів в галузі виконавства та викладання гри на бандурі досі не було.

З 1985 навчального року, Сіднейський університет (в Австралії) запровадить студії на ступінь "Бачелор оф Мюзік" з спеціальністю бандури.

Вступ на курси лише після переслуховування та письмових іспитів. Студент повинен мати агрегат більше чим 320, теоретичну освіту на рівні шостої кляси теорії в Сіднейській консерваторії, а рівень гри на бандурі за 4-5 клясу ДМШ. В програмі переслуховування, що відбудеться в лютому місяці, має бути три твори різного характеру та жанрів 1) з епохи бароко, 2) з епохи класицизму або романтизму, 3) твір сучасного композитора. Заяви мають бути виповнені в вересні місяці. Кутс відкритий і для студентів поза межами Австралії. За докладнішими інформаціями звертатися на адресу:

Victor Mishalow

Department of Music, University of Sydney
Sydney 2006 NSW, Australia

Ю. МІЩЕНКО

ШВЕДИ В УКРАЇНІ

(До 275-річчя нещасливої битви)

Перебування шведів, точніше шведської армії, на чолі з королем Швеції Карлом XII було для України несподіваною і небажаною подією. Хоча сталося з добрими для України намірами, було воно дуже нещасливим і принесло країні та народові велику руйну й дуже тяжкі політичні наслідки.

Сталося це в р. р. 1708-1709, себто 275 років тому, в наслідок політичних заходів гетьмана Івана Mazepa в його намаганні звільнити Україну від залежності Москви, в яку потрапила вона за Переяславською угодою.

Швеція, порівнюючи невелика скандинавська країна, на кінець 17 століття була однією з дужих військово європейських держав. Мала вона першорядну армію і флоту. В наслідок війн, які вона вела протягом 17 століття, вона захопила та контролювала майже все узбережжя Балтійського моря, яке було потрібне Москві для виходу у світ. Новий Московський цар, Петро I, який почав передбудовувати Московське царство на Російську імперію, гостро це відчував, і на цьому тлі, в 1700 році розпочалася так звана Північна війна Московщини зі Швецією в яку були втягнуті як спільноти Москви — Данія, Саксонія та Польща.

На початку війни, Карл XII, тоді ще дуже молодий чоловік, (народжений у 1682 році) за допомогою англійської флоти, висадився у Данії і дуже швидко заставив короля Данії капітулювати. Після цього він знову посадив 20 тис. свого війська на кораблі і висадився з ними в Естонії. З'єднавшись зі своїми військами які були в Естонії, пішов він до фортеці Нарва, яка вже довший час була обложена московськими військама. Підійшовши тихо до Нарви, він несподівано атакував московські війська, і вщент їх розгромив. Розгромивши москалів, він знову вернувся до Зах. Європи і спрямував свої зусилля проти Саксонії. Досить швидко впоравшися з нею, пішов у Польщу. Але у Польщі ситуація була значно складнішою і Карл зі своєю армією затримався там надовго. Тим часом, московські війська досить успішно діяли у Прибалтиці і допомагали полякам.

Одержаніши швидку і блискучу перемогу під Нарвою, Карл зробив висновок, що московські війська для нього не є серйозним противником і він з того часу не звертав на Московщину жодної уваги. Між тим, цар Петро, користуючися тимчасовою передишкою, і врахувавши досвід Нарви, спрямував усі свої зусилля на модернізацію своєї армії, передбачаючи зустріч із сильним ворогом. На протязі 5-6 років, він з великою енергією та з властивою йому брутальністю, перевів велику роботу по збільшенню, підготовці та озброєнню армії. Яких драстичних заходів бу-

ЩЕ МОЖНА НАБУТИ КНИЖКУ

ПЕТРА ВОЛИНЯКА

ПОГОВОРIMO ВІДВЕРТО

на добром папері, 25 фот, у твердій оправі

Ціна книжки 14.00 дол. з пересилкою.

Книга має 680 сторінок і може служити як гарний подарунок для приятелів.

Замовляти в адміністрації "Нових днів"

ло вжито, свідчить хоч би те, що за його наказом від московської церкви було забрано 30% усіх церковних дзвонів, які пішли на виробництво гармат.

Після досить довгої затримки у Польщі, під час якої було висунуто на коорля польського шляхтича Станіслава Лещинського (замісця курфюрста Саксонського Августа II), Карл вирішив, що у Польщі вже все зроблено, і що настав час покінчити з Москвою. Завдання, яке він ставив перед собою і з яким не ховався, було радикальним: знищити московську армію, взяти Москву, замінити Петра I його сином царевичем Олексієм, одержати велику контрибуцію і таким чином раз на завжди позбавитися конкуренції Москви на узбережжі Балтійського моря.

СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ

Гетьман Іван Мазепа, який був у ті часи на чолі українського уряду, повсякденно відчував брутальний адміністративно-військовий тиск Москви на Україну. Тиск, який весь час збільшувався, був потенціально спрямований на те, щоб позбавити Україну всіх ознак незалежності та окремішності і цілковито включити в склад Російської імперії.

Вже довший час в українських колах обговорювалися три політичні концепції, яким способом позбавитися московської залежності. Перша — польська, яка передбачала з'єднання з Польщею на федеральних засадах, на яких існувала федерація Польщі з Князівством Литовським; друга — турецько-татарська, яка передбачала федерацію з Туреччиною, і третя — це українська самостійність. Третя концепція, хоч і була найбільш привабливою, проте була більш мрією ніж практичною думкою, бо потребувала своїх власних сил і безперечного національного єднання. А цього як раз і не було й при тодішніх умовах організувати його було майже неможливо бо "старший брат" дуже пильно дивився за тим, щоб не виникла яка "крамола". Зважаючи на це, гетьман Мазепа заходився працювати тайкома над цією проблемою сам. Він почав шукати можливостей нав'язати зв'язки з новим королем польським — Ст. Лещинським а через нього з королем шведським, з тим щоби зацікавити першого питанням федерації України з Польщею, а другого ідею самостійного існування України. Була це і довга, і важка справа, маючи на увазі польську претенсію на майже всі українські землі. Одночасно треба було ні в якому разі не виявити нічого з цих заходів, бо Москва дуже пильно слідкувала за кожним кроком гетьмана і безпосередньо, через своїх явних і таємних наглядачів і посередньо через українські кола, в яких було багато недругів і зависників гетьмана.

Якраз у ці часи і виникло дві справи поз'язані з тією ситуацією — Полтавське повстання Петрика (Іваненка) та зрада ген. судді Кочубея і полковника Іскри, які зробили цареві важкий донос на гетьмана.

Вже в 1706 році гетьман спробував нав'язати зносини з Карлом. Ще раніше гетьман налаго-

див та вів переговори з королем польським Ст. Лещинським, якого протегував король шведський. Маючи відомості про те, що шведська армія буде йти походом на Московщину, гетьман вживав всіх заходів щоб військові події не зачепили української території. Одночасно з самого початку Північної війни, Мазепа виконував всі накази царя про участь українських військ у цій війні, висилаючи козацькі полки і на північ і на захід, де вони разом з московськими військами брали участь у бойових діях проти шведської армії.

В наслідок цих таємних переговорів Мазепи з Польщею та з шведським королем, врешті було договорено з поляками (себто з новим королем польським) що на випадок поразки Москви у війні зі шведами, Україна ввійде у склад об'єднаної Польщі як Князівство Українське, на тих же підставах, як входило у склад Польщі Князівство Литовське. Це мала би бути об'єднана Україна, себто Правобережжя, Лівобережжя і Сіверщина. Ця угода з Польщею дала можливість Мазепі нав'язати і безпосередні переговори з Карлом XII. Ці переговори були бережелі ще в більшій таємниці, бо про них не могла навіть догадуватися Москва, але й Польща. Формальна угода між Мазепою та Карлом XII була ніби складена і підписана десь у лютому-березні 1709 року, і передбачала вона у випадку поразки Москви, суверенність України.

ВІЙСЬКОВІ ДІЇ ШВЕДСЬКОЇ АРМІЇ ПРОТИ МОСКВИ

На початку червня 1708 року почалися військові дії шведської армії наступом з території Польщі на Мінськ-Могилів. Наступ, в наслідок спротиву московської армії проходив дуже повільно і тільки 4 липня шведи зайняли Могилів. Тут, Карл вирішив зачекати приєднання корпусу ген. Левенгаупта. Ще у Польщі Левенгауптові, який стояв зі своїм корпусом біля м. Риги, було дано розпорядження зібрати якнайбільше харчування для армії та ріжних військових припасів і рухатися на з'єднання з головними силами армії. Але простоявши в цьому районі до 5 серпня і не діджавши Левенгаупта, шведська армія, з великими труднощами пішла вперед. Дійшовши до московського кордону на смоленському напрямкові, Карл побачив і зрозумів, що літо вже майже пройшло, що власне нічого ще не зроблено, що на шляху до Москви є багато перешкод і що досягнуту поставленою ним мети так швидко, як йому раніш здавалося, не можливо. Отже, за порадою своїх дорадників, він вирішив повернути на Україну. Причин було декілька. Шведська армія мала у наступі десь біля 50-55 тис. військ, та мало підійти з ген. Левенгауптом десь біля 15 тис. Певно Карлові стало зрозуміло, що для тієї великої території, яку армія мала перейти, це було не досить. Армія, яка мала годуватися ресурсами, які мала дістати на зайнятій території, весь час відчувала недостачу харчових продуктів та особливо фуражу для коней (коней було десь біля 30 тисяч.) бо в наслідок і бід-

ности населення і його спротиву (все ж забіралося безкоштовно) дісталися в потрібній кількості було дуже важко і вимагало багато часу та клопотів. Діяв звичайно й спротив московських військ, які перешкоджали заготівлям, нищили готові запаси або забірвали їх, та вели широку пропаганду і залякування.

Корпус ген. Левенгаупта у складі 14 тис. вояків піхоти й кінноти, та 7 тис. возів з ріжними припасами, пробивався на з'єднання, зустрічаючи безліч перепон на своєму шляху. Цар Петро, довідавшись що шведи поки що відмовилися від прямого наступу на Москву, зняв з цього відтинку фронту частину армії, і швидким маршем, під своєю командою пішов на зустріч корпусові Левенгаупта. Біля с. Лісного, десь за 70 км. від Могилева, 28 вересня 1708 року московська війська зустріли цей корпус і в бою важко його погромили. Рятуючи положення, Левенгаупт, покинувши своїх поранених та майже все що віз до армії, посадив решту своєї піхоти на вози і ледве втік нічною порою в напрямку головних сил армії. Тільки 10 жовтня частина цього корпусу, в складі 6700 вимучених дорогсю та боями вояків, приєдналася до головного складу шведської армії.

Вирішивши рухатися на Україну, шведська армія перейшла білорусько-український кордон в районі с. Костеничі і попрямувала на південь. Тут, у с. Горках Нов. — Сіверської сотні 28 жовтня 1708 року відбулася перша зустріч гетьмана Мазепи з шведським королем. Мазепа два дні перед тим покинув свою столицю Батурина, давши відповідні розпорядження про її оборону полковникам Чечелю. На жаль, шведська армія затрималася у цьому районі ще якихось два тижні, а за той час фельдмаршал московський, Меншіков, з допомогою української зради, захопив і винищив або забрав з собою великі запаси артилерії, зброї, харчів і інших цінностей, які були накопичені в Батурині, а саму столицю зруйнував і спалив.

Мазепа з'явився у шведів з усім своїм штабом полковників і головної старшини, а також у супроводі 3 тис. козаків охорони. Тільки тут він відкрив своїм співробітникам та козакам причину свого переходу на бік шведів. В "Історії русів" знаходимо ніби текст промови, яку виолосив Мазепа до своєї старшини і козаків, про причини, які спонукали його зробити цей крок та замовчувати перед усіма підготовку до того. (Російські джерела називають її видумкою автора "Історії Русів". Напевно не була "стенографично" записана промова Мазепи, але змістом своїм ця промова відповідала тодішній ситуації, і це була промова державного мужа, а не користотлубивого зрадника.)

Прихід шведської армії на Україну був для Мазепи, та певно і для самого короля Швеції, несподіванкою. Мазепа, як і більшість державних і військових лідерів того часу, був під враженням військових успіхів і взагалі "величності" короля шведів. і не пропускав що він може потрапити у скрутне становище, яке заставить його прийти на територію України. Отже на вістку що шведська армія йде на Україну, він (за словами Орлика)

зареагував такими словами: "Чорти його сюди несуть; він переверне всі мої пляни і війська московські за собою впровадить на послідню її руїну і на нашу загибель." Ті козацькі війська, які прийшли з Мазепою до шведів, були випадковим та частково охоронним контингентом, що були на той час у Батурині, бо Мазепа тікати з Батурина не збиралася і до того не готовився. Також не всі члени штабу Мазепи були згідні з ним щодо кроку, який він зробив, бо щось воно вже тоді не виглядало на безумовну перемогу шведів над Москвою. Отже деякі з того складу полковників, які пішли з Мазепою з Батурина, згодом раніше чи пізніше повернулися на Україну і за згодою московською також повернулися до своїх полків та приймали участь в акціях проти шведів разом з московськими військами.

Як відомо, після того як цар Петро довідався про так звану ним "зраду Мазепи", він крім зруйновання Батурина, провів церковну анатему над Мазепою, наказав негайні вибори нового гетьмана, яким став Іван Скоропадський, використав все що надавалося на пропаганду проти Мазепи, зокрема релігійні мотиви, і впровадив в життя такий терор проти всіх хто хоч в якісь мірі співчував заходам Мазепи, що мало хто міг наважитися про це навіть мріяти. У м. Лебедині, де перебував якийсь час штаб московського війська, ретельно працювала "тайная канцелярія", яка вживаючи найдикіших засобів тортурування, випитувала ворогів царя — українських старшин про їх наміри. За короткий час біля 800 чол. їх було поховано на окремому цвинтарі, що звався гетьманським.

(Закінчення в наступному числі)

РАКЕТНИЙ АРСЕНАЛ ЕКСПЛОДУВАВ

Советський Кольський півострів дрижав, як після стомової експлозії. Найбільший арсенал амуніції червоної Північноморської флоти пішов у пов'тря: Одна третина всіх противітранг-х ракет і багато ракет сіреднього засягу було знищено.. В радиосі від 20-ти до 30-ти кілометрів завалювались будинки, засипало людей. Шо найменше загинуло 1000.

"Сателіти-шпигуни США розкрили цю катастрофу в середині травня. В останньому півріччю гідбулося в СРСР багато таких експлозій. Причини невідомі. Через втрату ракет червона флота стала вразливою.

Кольський півострів розташований прямо перед хатніми дверми НАТО, яких 95 км. на схід від Норвегії.

Тут знаходяться 70 відсотків советської флоти на якорі, з військової флоти між іншими літаконосцем авіоматика "Київ", 200 пілводних човнів (із того 100 атомових), 148 крейсерів, винищувачів, 425 бойових літаків, 17 000 солдатів, 16 аеродромів.

(За німецьким часописом "Більд" подав Валентин Стадніченко)

ДОСТОЙНИЙ ЮВІЛЯР

(80-річчя П. В. Одарченка)

Минуло вже пару десятків років як я близче познайомився з професором Петром Васильовичем Одарченком. Роки зробили своє. Я змінився. А Петро Васильович яким був, таким і залишився. А йому ж уже вісімдесят. Нехай же Він нам і буде вічно молодим!

9-го червня 1984 року українці Вашингтону й околиць урочистим вечором-бенкетом вшанували Петра Васильовича Одарченка і його дружину.

Організаторами цього вечора було кілька організацій: Об'єднання Українців метрополітальної округи Вашингтону, Вашингтонська група Української Вільної Академії Наук і Вашингтонський осередок Наукового Товариства імені Шевченка.

Відкрила вечір пані Уляна Сось, яка привітала Ювіляра від імені Об'єднання Українців Вашингтону, бажаючи йому "кріпкого здоров'я, творчих сил, письменницького надхнення та витривалості завершити всі свої пляни праці для добра українського народу".

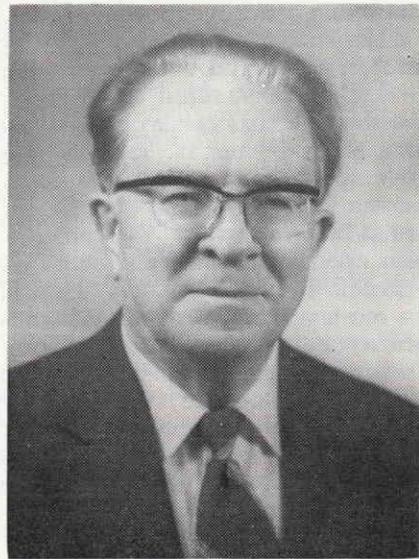
Після відспівання "Многих літ" пані Сось представила "майстра церемоній" д-ра Юрія Старосольського — довголітнього голову Вашингтонського осередку НТШ, Начального Пластунія особистого приятеля професора Петра Васильовича Одарченка.

У зв'язку з ювілем надійшли численні привітання від окремих осіб, організацій, установ. Д-р Ю. Старосольський попросив Миколу Француженка — секретаря місцевої групи УВАН — прочитати ці привітання.

У привітанні від Управи УВАН в США стисло підкреслено заслуги Ювіляра: "Не зважаючи на неймовірно важкі умови, в яких Вам доводилось жити й працювати в умовах окупації України, а потім еміграції, Ви спромоглися створити науковий доробок, яким справедливо можете пишатися. Ваші студії з історії української літератури заслужено вписані в історію української науки. Ви вийшли в лави провідних знавців життя й творчості Лесі Українки, Тараса Шевченка, Олени Пчілки та інших. Ваші праці відзначаються сумлінністю, чесністю, вірністю фактам, винятковою об'єктивністю. Ваша гаряча любов до українського слова й віра в його майбутнє зробили з Вас видатного оборонця чистоти й багатства української літературної мови..."

Вище подане ствердження — не ради красного слівця з нагоди ювілею, а незаперечний факт, яким може бути гордий Ювіляр, життя якого було невисипщою працею відданого виховника, літературознавця, мовознавця, редактора, журналіста і громадського діяча.

Це, зрештою, підтверджив і своїми словами шанований всіма гість професор Юрій Шевельзов. Він зазначив, що життя Петра Васильовича

Проф. Петро В. Одарченко

Одарченка — це "передусім плідний труд, труд який приносить свої плоди".

Підкреслив доповідач також те, що Петро Васильович є один з небагатьох, які стежать за розвитком історії літератури і літератури на підрядянській Україні. Він не належить до тих науковців, які хочуть тільки блиснути. Він поступово і чесно обстоює наукову правду. Але він не тільки науковець. Він також журналіст в найкращому сенсі слова, полеміст, і він уміє промовляти не тільки до фахівців, але також і до широкого інтелігентного слухача.

Професор Шевельзов закінчив свою доповідь питанням, з ким в історії української літератури можна було б Петра Васильовича Одарченка найкраще порівняти:

"Мені здається, він ніколи не писав про Бориса Грінченка. Але мені хотілося б його порівняти саме з Борисом Грінченком..."

"Роля Бориса Грінченка в історії української культури і літератури досить велика. Свого часу, коли вже виступали Леся Українка і Коцюбинський, але їх ще мало знали, велетнями української літератури вважали Франка і Грінченка. Хто є велетнем, це, звичайно, питання спірне, дискусійне. Про те ми не мусимо тут говорити. Але фактом є, що без Грінченка українська культура не мала б вповні такої форми, яку вона сьогодні має. Йому ми завдячуємо перше упорядкування українського правопису. Він виступав оборонцем і творцем української газетної мови тоді, коли в підросійській Україні стали з'являтись перші українські газети. І, звичайно, не можна забути про його діяльність, як організатора "Просвіти". Не можна, нарешті, забути про колosalну виховну роль, яку виконували його літературні твори, на яких виростали покоління й покоління..."

Після виступу професора Юрія Володимировича Шевельзова відбулась мистецька частина. В ній взяли участь колишня акторка Чернівецького

драмтеатру пані Ліна Белюць і скрипачка Ірена Ільчишина.

Після їх виступів "майстер церемоній", передаючи слово Ювілярові, сказав: "Я знаю, і всі ми знаємо, що як вчений він уже належить цілому українському народові, він належить уже всім. А проте, ми в малій нашій громаді святкуємо його вісімдесятіліття, бо він у великій мірі — НАШ... Не було свята нашого українського, де бо він не брав участі, а зокрема, коли ми почали відбувати Шевченківські свята... Тє, що тепер наші наукові установи у Вашингтоні так тісно співпрацюють, до великої міри його заслуга, його добра воля. За це, Петре Васильовичу, ми Вам дякуємо усією українською Громадою."

Щирі слова відомого і заслуженого нашого діяча доктора Юрія Старосольського присутні на банкеті зустріли щирими оплесками.

Такою ж щирою була і відповідь ювіляра на привітання і влаштований вечір.

З глибокою пошаною і єдністю згадав ювіляр своїх славних учителів, що впливали на зироблення його світогляду та допомагали йому в науковій і педагогічній діяльності (Олена Пчілка, В. О. Щепотьєв, С. О. Єфремов, М. К. Зеров, С. А. Рихлік та ін.).

Згадав Петро Васильович і знаменний у його житті літній день 1915 року, коли він уперше прочитав Шевченків "Кобзар", який спровів на нього надзвичайне враження: "Шевченко і народня пісня, Леся Українка, Іван Франко і Борис Грінченко визначили мій життєвий шлях і світогляд, визначили і мій фах".

Далі ювіляр згадав свої роки навчання в Ніжинському Інституті Народної Освіти, роки аспірантури при Науково-дослідній катедрі історії культури та мови, перші роки педагогічної праці у вищій школі. І-го жовтня 1929 року Петро Васильович був заарештований, пережив два ув'язнення, моральні тортури, тяжкі етапи, два заслання. І тільки після ліквідації Єкова він зміг відновити свою педагогічну працю (1939 р.).

Праці ювіляра наукового характеру друкувались на Україні (1927-1929) в "Записках Ніжинського Інституту Народної Освіти", в київських академічних виданнях: у збірнику "Література" за редакцією академіка С. Єфремова, в "Етнографічному Віснику" Української Академії Наук та в журналах "Червоний Шлях", "Життя Революції". На еміграції його наукові праці друкувались в "Аналах" УВАН (англійською мовою), в "Записках НТШ", в "Наукових Збірниках" Українського Вільного Університету та в різних журналах, а також в "Енциклопедії Українознавства".

(Загальна кількість друкованих праць Петра Васильовича до кінця травня 1984 р. — 460 праць. Із них у 207 числах часопису "Свобода" надруковано 137 статей.)

За останні роки ювіляр, досліджуючи мову української преси в США і в Канаді, надрукував багато статей на тему культури української мови.

Тепер П. В. Одарченко готує до друку виbrane праці, які могли б вийти у світ у чотирьох то-

мах: 1. "Тарас Шевченко", 2. "Леся Українка", 3. "З історії української літератури", 4. "Уваги до української мови в Америці". Ювіляр також сказав, що він має намір написати спогади про своє життя, про визначних письменників і діячів, з якими йому доводилося зустрічатися, про важливі події, які відбувалися за останні 60 років і свідком яких він був.

Закінчути своє слово, ювіляр звернув особливу увагу на те велике завдання, яке стоїть перед усією українською громадою — всіма силами боротися проти ворожих спроб ліквідувати українську мову на Україні.

Віцепрезидент УВАН у США проф. д-р Михайло Борецький, як ініціатор і співорганізатор цього Вечора, ще раз подякував усім учасникам і всім присутнім, а зокрема президентові УВАН професорові Ю. В. Шевельову. Молитвою, яку прочитав отець Будний, закінчився вечір, яким вшановано професора Петра Васильовича Одарченка — визначного вченого, активного громадянина і невтомного діяча на багатьох нивах.

Микола ВІРНИЙ

НА МОВНІ ТЕМИ

ПРО ПРАВОПИС І ВИМОВУ ДЕЯКИХ СЛІВ

(Відповіді на запитання В. С. Токаря)

П. 1. Чому в українській мові вживается слово прізвище, а не "призвище"?

Префікс ПРИ- походить від дієслівного префікса ПРО-. Вживается префікс ПРИ- лише в кількох іменниках із різним значенням: ПРИВА, ПРИЗВИЩЕ і ПРИЗВИСЬКО.

П. 2. Чому вживается ЖАДНИЙ, а не ЖОДНИЙ, і че ж слово утворене від слова "один", а не "адин"?

В сучасній українській літературній мові слово "жадний" (в значенні "ні один" вважається застарілим словом. Замість слова "жадний" вживается слово "жодний" (жодна, жодне, жоден). Приклади: "Лаври стоять зачаровані, жолен листок не тримати" (Л. Укр.). "Простий, клепаний із залишів шолом... без жодних прикрас" (Скляренко). "Не сказала досі жодного слова" (Донч.). "... та вони пливуть собі, пливуть, на мене ж — жодної уваги." (Тич.).

П. 3. У правописном словнику Голоскевича вживается ім'я "Леоніп", але в наших газетах і журналах ("Укр. Вісти", "Нові Дні") пишеть "Леонід". На Україні також пишить "Леоніл".

Відповідь. У мовній практиці українців, що живуть поза межами України, переважає форма "Леонід". Приклади: Леоніп Лиман ("Літературно-Науковий Збірник УВАН", 1952). Леонід Полтава (збірка поезій "За мурами Берліну",

1945; статті в ж. "Визвольний Шлях", "Ми і наші діти" (1965); Леонід Глібів (В. Радзикевич. *Історія української літератури*. Ч. 2, Мюнхен, 1947; Д-р Б. Романенчук. *Азбуковник*. Т. 2, 1973; Ольга Косач-Кривинюк. *Леся Українка. Хронологія життя й творчості*. УВАН у США, 1970); Леонід Новицький, Леонід Первомайський (Г. Костюк. На магістралях доби. "Смолоскип", 1983). У правописному словнику за ред. Я. Рудницького та К. Церкевича. Нью-Йорк, 1979 р. на стор. 334 читаємо: "Леонід".

Петро Одарченко

НА АКТУАЛЬНІ ТЕМИ

"ЗАЯВА" УРЯДУ УНР – НЕРОЗВАЖНЕ ПОТЯГНЕННЯ

В квітні 1984 р. з'явилось повідомлення про проголошену в Римі "Заяву" д-ра Ярослава Рудницького, голови уряду Української Народної Республіки (УНР) в справі українських патріярхатів. Дотепер повного тексту "Заяви" ще не було друковано.

Це пресове повідомлення про "Заяву" в імені уряду УНР в справі українських патріярхатів в однаковій мірі не може не здивувати членів і прихильників Української Національної Рали, як і її критиків. До "Заяви" не можуть бути байдужими також і церковні проводи та українські суспільно-громадські і політичні кола, не зважаючи на те, чи прихильно вони ставляться до змісту "Заяви", чи з застереженням. Кожний повинен поставити питання, що ця "Заява" значить і чи вона потрібна в сучасних обставинах. Дотепер всі інстанції Української Народної Республіки в релігійних питаннях були обережними і не робили ніяких рішень чи потягнень, які б могли викликати найменшу контроверсію. Дотепер це було засадою дій усіх інстанцій УНР. "Заява" в справі українських патріярхатів порушила дотеперішню зasadу УНР. Уряд УНР односторонньо і нерозважно втрутися в справу, якої не знає і до якої він не покликаний...

В "Заяві", яку проголосив д-р Я. Рудницький, сказано: "Беручи до уваги десятилітнє існування де факто Українського Католицького Патріярхату, уважаючи, що перша декада — вистачальний час для започаткування визнання його деюре, і нав'язуючи до княжої держави кн. Володимира Великого, робиться ствердження: "коли світська державна влада надала офіційний статус християнству в Україні-Русі 988 року; та врешті препрезентуючи легітимний Уряд української держави новітніх часів — Української Народної Республіки від часів встановлення її суверенности і соборності 1918-1919 років, прогово-

лошуємо оцім легалізацію Українського Католицького Патріярхату". Також у справі українського православного патріярхату у "Заяві" сказано: "висловлюємо надію, що до 1000-річчя удержання християнства в Україні в 1988 році теж Українська Православна Церква завершиться в цій найвищій формі церковної ієрархії".

Цей документ свідчить, що автор його вмівся в справу, про яку не має належного знання. Справа проголошення патріярхату належить до дій Церкви, а не держави. Уряди державроблять заходи про усамостійнення Церкви на їх територіях, але не вмішуються в церковні справи. Проголошення патріярхату Церкви означає самостійне і ні від кого незалежне керування Церквою. Проголошення патріярхату пов'язане з територією самостійної держави, в межах якої існує Церква, та виявленої згоди тієї держави. Є ще й інші церковні передумови до проголошення патріярхату.

Уряд самостійної української держави виявив своє бажання про усамостійнення Української Церкви, але це робиться в порозумінні з Церквою. Міністер віроісповідань українського уряду О. Лотоцький в листопаді 1918 року на Церковному Соборі сказав: "Основна засада української державної влади полягає в тому, що в самостійній державі має бути і самостійна Церква. Цього однаково вимагають інтереси і держави і Церкви. Ніякий уряд, що розуміє свої державні обов'язки, не може згодитися на те, щоб осередок церковної влади перебував в іншій державі". Після належного обговорення справи Рада Народних Міністрів УНРеспубліки 1 січня 1919 року ухвалила закон про незалежне існування Української Православної Церкви в українській державі. 7 жовтня 1919 року декретом Української Народної Республіки було проголошено, "що Православна Церква Українська автокефальна, ні від московського, ні від якого другого церковного уряду незалежна", і після цього були зроблені заходи з Вселенським патріярхатом про усамостійнення Української Православної Церкви. Упадок Української держави припинив заходи в справі канонічного усамостійнення Української Православної Церкви.

Справа легалізації патріярхату Української Католицької Церкви у "Заяві" є дуже понижуючою для Державного Центру УНР, як екзилного уряду. Уряд УНР безвідповідально увійшов в конфлікт з Католицькою Церквою, як також Ватиканською державою. У листі до українських католицьких єпископів ватиканський префект, кардинал В. Рубін, 6 липня 1982 р. писав: "Ані Вселенський Собор, ані Свята Столиця не прийняли пропозиції створення Українського Патріярхату". Відповідаючи на пропаганду серед українців в справі патріярхату, він сказав: "Отож обстоювати, як дехто поступає, що Український Патріярхат існує — це є насильство або викривлення правди... Щобільше, було б актом неполуху не принимати рішення Святої Столиці, яке вона видає словом, письмом або розпорядженням, і таку поведінку позинен відкинути кожний, хто

визнає себе лояльним католиком". Після такого ствердження Ватикану заява в імені Уряду УНР є нерозважним кроком. Емоційні настрої певної частини людей не можуть виявлятися у формі заяв чи декретів екзильного уряду.

В Католицькій Церкві справа патріархатів має інший характер, як це є в Православній Церкві. Католицька Церква є централізована у Ватикані і юдейський народ не може усамостійнити своєї Католицької Церкви. Взаємовідношення між окремими самостійними державами і Католицькою Церквою устійнюються окремими умовами, названими конкордатами... Частина Польської Католицької Церкви забажала відділитися від Ватикану. Нині вона є національною польською Католицькою Церквою, але непризначеною Ватиканом. Також комуністичний уряд Китаю унезалежнів Китайську Католицьку Церкву від Риму, але Ватикан цього не признає і всіх єпископів тієї Церкви не признає як єпископів. Якщо українці католики бажають унезалежнитись від Ватикану, то для того є інший шлях, і немає потреби втягати екзильний Уряд УНР, Український патріархальний рух у своїй основі тримається православного розуміння керівництва Церкви, якого впродовж століть не приймає і має бути ніколи не прийме Ватикан і Католицька Церква... Головне те, що у справах церковних Уряд УНР не радився з Церквами, а свою небудуваною заявю заскочив їх.

Ми ще більше були заскочені, що кардинал Йосиф Сліпий, який знає канонічне право, а особливо устрій Католицької Церкви, написав до Президента УНР М. Лівицького подяку "за історичний Декрет легалізації і визнання українського католицького патріархату". Очевидно, українці католики повинні самі вирішувати свої церковні справи, і вони напевно зроблять свої належні висновки.

("Вісник", орган Української Греко-Православної Церкви в Канаді, ч. 13-14, 1984. Текст скорочено.)

КОНФЕРЕНЦІЯ ПРО МИТРОПОЛИТА ШЕПТИЦЬКОГО

Триденна міжнародна наукова конференція, присвячена дослідженню життя і діяльності митрополита Шептицького, відбудеться 22 до 24 листопада 1984 року в Торонтському університеті у сорокову річницю смерті впливового українського релігійного провідника.

Науковці із Північної Америки, Європи й Ізраїлю відчитають двадцять три доповіді.

Під час конференції буде виставка праць Митрополита Андрея й праць про митрополита у Робартс бібліотеці Торонтського університету. Запланована екуменічна релігійна відправа при співслуженню християнського і єврейського духовенства

Доповіді будуть друковані у збірці. Цю триденну наукову конференцію про життя митрополита Шептицького організує Катедра українознавчих студій при Торонтському університеті.

Іван ОВЕЧКО

МОЇМ "ВУЖЧИМ" ЗЕМЛЯКАМ – НЕ ВО ГНІВ КАЖУЧИ

(Украпрес) Протягом моєї понад 30-річної громадської і журналістичної діяльності я спостерігаю одну деталь, якої ніяк не можу зрозуміти або сам собі пояснити: чому на еміграції так багато ентузіазму й жертвенности на українське друковане слово зі сторони наших братів-українців із Західної України, а так мало зі сторони моїх "вужчих" земляків?

Вихідці з-під польського панування фінансують сьогодні багато газет, видають книжки регіонального характеру про своїх околиці, або навіть окрім села, бажаючи залишити для історії пережите і згублене, але чомусь не чути чогось подібного від вихідців із Київщини, Полтавщини, Херсонщини та інших центральних і східноукраїнських областей. Чи це тому, що мої земляки переконані в беззвартиності таких публікацій? Чи це брак почуття відповідальності перед історією і власними дітьми і внуками, залишаючи їх без отого сантименту до рідних сторін, що його винесли з собою в чужину наддніпрянці і з ними підуть у могилу? Чи, може — не во гнів кажучи — тут грає найпершу роль скупість? Адже під московсько-комуністичним пануванням мої земляки куди більше пережили, ніж наші брати-українці під Польщею, і мали б куди більше сказати світові, а найперше своїм нащадкам, про все те.

Читав я колись у деяких публікаціях, що це, мовляв, тому, що національна свідомість у Західній Україні була більше розвинена, ніж серед моїх земляків, через більші утиски Москви, ніж Польщі. Може й так. Але цим можна пояснити, може, політичну активність наших братів-галичан у націоналістичних таборах, хоч і в гарячій конкуренції або й боротьбі між собою, але ніяк цим не пояснити браку сантименту до рідних сторін моїх земляків — того сантименту, що людина хоче його вилити на сторінках своїх спогадів.

Колись я сприймав трохи скептично появу батькох регіональних видань, думавши, що краще за ті гроши видавати щось загальноукраїнське, монументальне, але з часом побачив, що ті, які видають регіональні публікації, не жаліють грошей і на видавання документальних праць, утримують-фінансують багато часописів і журналів різних середовищ, а ті що на словах високопарно говорили й говорять про монументальність, не можуть (чи не хочуть) забезпечити навіть своєї звичайної преси, яка час від часу підкреслює своє "наддніпрянство", хизуючись тим,

що, мовляв, серед численно меншої наддніпрянської еміграції більший відсоток інтелігенції з високою освітою, ніж серед іншої. "Со ват?" — спитав би американець. Ну то й що? Освічений інтелігент не відчуває потреби залишити після себе спогаду про своє село чи місто? Художні твори, документальні історичні праці про той чи інший період підсоветського життя — це великий вклад у нашу скарбницю, але мемуаристика аж ніяк не менший вклад. А скільки таких публікацій з-над Дніпра!?

Ні, щось тут, як писав А. Чапля, "не так" у нас, як мало б бути...

Сподіваюсь, що цю мою відвертість сприймуть мої земляки якраз так, як я маю на увазі: не во гнів кажучи...

НЕРОЗСУДЛИВИЙ ЗАКЛІК

У багатьох українських газетах появився великий, мабуть оплачений, заклик-оголошення Центрального Ювілейного Комітету під таким заголовком: "УВАГА! ДО ВСІХ УКРАЇНЦІВ У ВІЛЬНОМУ СВІТІ! МИ ПОТРЕБУЄМО ВАШОЇ ПОМОЧІ — це наше тисячоліття, 988-1988".

На жаль, цей заклик до ВСІХ українців, від імені ЦЕНТРАЛЬНОГО Ювілейного Комітету, ілюстрований портретами владик тільки католицької Церкви і написаний не всеукраїнською мовою ("поминена", "парохії", "позволити", "дари Божі зглядом нас", "вложене окремий молебень" (куди його вложене?) і т. д. Від комітету, який називає себе "центральним" і домагається 100-доларової "вкладки" ("Разом можемо вчинити щось великове!") від усіх українців, мусимо вимагати більше щирості, точності і грамотності. Чому не сказати виразно, що це заклик Католицького совілейного комітету до українців-католиків, а не до всіх?

У Видавництві "Нові дні" вже можна набути книгу

Гелія Снегірьова

"НАБОІ ДЛЯ РОЗСТРІЛУ ТА ІНШІ ТВОРІ"

Книга в твердій оправі, має 492 сторінки й багато ілюстрацій. Ціна книги з пересилкою в Канаді 20 кан. доларів, в інших країнах — 20 amer. дол. Замовляйте книгу Г. Снегірьова не гаючись.

ОГЛЯДИ, РЕЦЕНЗІЇ, ХРОНІКА

Дм. ЧУБ

ПРО "ТАЛАНТИ" І "ЗНАКИ ПРИПИНАННЯ"

Рецензія-фейлетон

Під таким заголовком написав свій напівлітературний фейлетон київський письменник і поет та сатирик-гуморист Іван Немирович, надрукувавши його в часописі "Літературна Україна" з 12. 4. 1984 року. Автор, певно, працює в редакції цього часопису, бо зробив огляд дописів, віршів і навіть листів, що численно надходять до редакції "Літературної України" та ж. "Перець". Всі ці матеріали показують, який низький рівень знання мови багатьох тих авторів, що просять друкуватись. Це просто мішаниця української та російської мов. А причина лежить в русифікації шкільництва та всього культурного життя в Україні. Всі ці дописувачі певно ж покінчали не менше сімох кляс, а, може, й десятирічки. Отож вони мали б бути значно письменнішими. Але робити висновки й причини такого стану авторові не дозволяє обставини. Зате він добре наспівлив всю ту мовну анархію дописувачів.

Ось кілька зразків тої писанини. Один із таких авторів, посилаючи свій "opus", пише в листі:

"Дорога редакція! Знаків припинання (тобто розділових знаків — Д. Ч.) я ни дуже знаю, но чуствую що поетический талант у мене є і талант крепкій. Рифми я тоже низнаю но стіх у мене получається ниплохой. Навулиці слухали і Питрович з бази і Сидорович що механік і даже Варвара Ніколаєвна яка в редакції районки щітоводом чи бугалтером. Ваше діло поправить і напічатати бо для того сидите щоб нас талантов подержівать..."

Цитуючи цей лист, письменник Немирович дотримав правопису дописувача. Але одночасно він задоволений тим, що дописувач хоч не пише про гонорар, бо низка таких авторів-невдах відразу просить прислати гонорар або ще наперед запитують, як редакція платить. А щоб не образити й не осоромити такого дописувача перед людьми, автор фейлетону не подає повного імені та прізвища дописувачів, а тільки ініціали або початкові та кінцеві літери прізвища.

Інший горе-халтурник Т. Ф-ко прислав з Чернігівщини віршований твір, супроводжуючи таким листом:

"Уважаєма редакція! Висилаю Вам своє со-

"НОВІ ДНІ", вересень 1984

чиненіє "Грішниця", написане от руки на трьох сторицях" ... І письменник Немирович наводить уривок:

У неділю встала рано
У церкву зібралась,
Сукню гарну одягла,
Взулася в шкарпетки
На високих шпільках,
Вічі брові підвела...

І фейлетоніст коментує, що з мови автора "Грішниці" видно всю його "письменість, знання мови і поетичне мислення", тільки не розуміє одно: "Де він роздобув "шкарпетки на високих шпільках"?

Третій П. С-ко пише з Черкащини:

"Я оцово написав хорошу байку на мій вгляд, попрошу надрукувати якщо ни тяжело". А оскільки байка "Ненажерлива свиня", пише фейлетоніст, є антивірцем і поетично, і стилістично, і лексично для творів подібного гатунку, то подамо її повністю:

Раз залила в огорід
В бур'яни сусідські
Чорна лъха вся в грязі
З рилом отакецьким.
Все поїла-поторошила і була отакою
Отакеною дурною обжорою
здоровою.

А до цього автор байки ще й додає: "Хочу вам сказати, що слово "здоровою" слід читати з ударенім на последній склад. Це такий мій літературний вимисел"...

Повчаючи автора байки, фейлетоніст цитує ще уривок з вірша, якого прислав якийсь М. С-к з Ровно (замість — з Рівного — Д. Ч.):

В нього кожані сапожки
Також кожаний жакет
Хотя брюки в нього джинси,
Зате кожаний кашкет.

Критикуючи таких дописувачів, Немирович радить перед тим, як посылати свій твір до редакції, прочитати не "бугалтерові" чи "Петровичу з бази", а хоч учителеві, який знає мову, або прочитати на місцевій літстудії. При цьому він зазначає, що до редакції надходять гори подібних "опусів", а з них він цитує лише мізер*** частину.

І це читаємо в той час, коли пишуть і говорять, що в Україні вже немає неписьменних людей, що освіта там поставлена дуже високо. І, не зважаючи на таке незнання української мови, на всіх з'їздах, постановах партії тільки й чуємо, що треба збільшити кількість лекцій російської мови в українських школах, яку вже запровадили в дитячих садках.

Навіть в Західній Україні, в Івано-Франківську вже більше російських шкіл, ніж україн-

Данило МИРШУК

"НА МАГІСТРАЛЯХ ДОБИ"

Під цією назвою у видавництві "Смолоскип" вийшла в світ нова книжка проф. Григорія Костюка. Книжка має 292 стор., надрукована на добром папері, в твердій обгортці. Зовнішній вигляд книжки прекрасний, добрий друк, але в ній немає ціні, ані адреси, де книжку можна набути.*

В передмові читаємо, що до книжки ввійшли "статті, що акцентують увагу на малодосліджених, нез'ясованих, а то й ігнорованих ще питаннях. Їх йому (авторові — Д. М.) доводилося ставити в науково-популярному пляні, старанно удокументуючи багатьма джерелами. Це такі, як "Таємниця смерти акад. М. С. Грушевського", "Падіння П. П. Постишева", "До 20-річчя пакту Молотов-Рібентроп", "Карпатська Україна в грі Сталін-Гітлер" тощо. До цієї ж групи належать публіцистичні статті, які ставили на роздум читачів такі питання, що своєю актуальністю не втратили значення й по сьогодні."

Праця Гр. Костюка вийнятково важлива для пізнання терористичних засобів і порцесів, практикованих російськими більшовиками в час вкорінення на партійному олімпії Йосипа Сталіна. Хоч авторові, як і всім сучасникам, недоступні таємні архіви радянської імперії, але відомо, що факти створення "протибільшевицьких організацій" органами НКВД, арешти членів тих організацій,

ських. Кінофільми в Україні випускають майже виключно російськомовні. У Харкові ще 10 років тому, писав І. Коляска, лишалось 5% шкіл з українською мовою і то лише по околицях міста, а сьогодні, певно, й ті школи вже зрушилися. Та й самі батьки віддають дітей до російських шкіл, бо для української мови немає місця ні в установах, ні в вищих школах, ні на зборах. Отут і треба шукати причини, чому в дописах чи спробах початківців така мішаниця мов і безліч правописних помилок.

Та найкраще бачимо поглиблення русифікації і занепад української мови по зменшенню тиражів українських періодичних видань. Сама "Літературна Україна", що ще в 1980 році мала тираж 42.080 так багато втратила переплатників, що припинила подавати кількість тиражу. А ж. "Україна", який ще в 1970 році мав тираж 361.800 прим., у 1981-му впав до 190.000. Київський ж. "Дніпро" два роки тому мав тираж 63.000, а сьогодні лише 41.600. Все це найяскравіше показує, як Москва провадить до занепаду і нашу мову, а занепад української мови тягне за собою занепад тиражів періодичних і книжкових видань. Але про це там писати неможна, бо це назвали б "націоналізмом".

тортури під час слідства невинних людей — це була лише одна сторона тих процесів. Друга сторона тих утаємничених подій, реальна правда, нам невідома. Особи, жертви більшовицького терору, що досліджували ті проблеми, точно нічого не могли сказати. Та й небагато було тих людей, що могли б теоретично ті проблеми висвітлити у вільному світі. Я не помилуюсь, коли тверджу, що найбільш правдоподібно підійшов до тих подій і проблем Гр. Костюк, який крім уміння аналізувати історичні події, має глибоку інтуїцію, спроможний відчути ті події і дати їм природний напрям.

Розуміється, Гр. Костюк докладно вивчав усі звідомлення радянської преси, розмовляв з в'язнями з якими був разом на Воркуті чи пізніше когось зустрів на волі, а головне — сам пережив страхіття в тих фабриках смерти. Подібну методологію примінив письменник Гелій Снегирьов в аналізі матеріалів для написання "Набоїв для розстрілу" про СВУ.

На жаль, ми ще й сьогодні зустрічаємо в Західному світі "ліберальних" інтелігентів, зокрема в США, які ігнорують свідчення підрядянських в'язнів чи, навіть, декого з американців, англійців і німців, які були в радянських концетраках і описали злочини уряду Радянського Союзу. Представники тих інтелігентів з катедр американських університетів проповідують радикально-ліві, часто прорадянські ідеї. У великий мірі пресові органи США засмічені матеріалами такого напряму і ведуть шкідливу виховну діяльність серед населення та зокрема серед молодої генерації.

Пригадайте події на острові Гренада, коли кореспонденти пресових органів нападали на уряд США, боронили імперіалістичне завоювання Москви, яка руками Кубинців розбудовувала на острові воєнну базу для нападу на США. Навіть вибраниці народу — конгресмени і сенатори — протестували проти правильної політичної і мілітарної акції уряду США і президента Регена. Пригадайте демонстраційні протести в західному світі і США проти удосконалення оборонно-спроможності західної Європи і Америки. Дивно, що ті "ліберали" не протестують проти Кремля, що вже 66 років проводить народобивчу політику внутрі країни, а також у зовнішньому світі. Яскравим прикладом чого є війна і брутальне винищенння афганського народу, який не загрожував і не втручувався в інтереси імперії — СРСР.

А вже зовсім незрозумілим є втручення достойників католицької церкви в проблеми оборонно-спроможності країни. Усіх тих "лібералів" і протестантів зсилаємо до праці Гр. Костюка "На магістралях доби", яка була частинно і віддана в англійській мові Інститутом дослідження СРСР, п. н. "Stalinist Rule in the Ukraine."

В книзі "На магістралях доби" поміщено багатоповчальний своюю реалістичною гостротою матеріал під назвою "Радянська система концтаборів перед судом світу", в якому мовиться про міжнародний процес (де судили систему концетраційних таборів СРСР) в Брюсселі 21-26 травня

1951 року. Той міжнародний процес зорганізував французький лівосоціалістичний письменник Давід Руссе, що вижив у гітлерівському кацеті в Бухенвальді. Людина, що пережила страхіття гітлерівського концетраку, виступив з протестом на міжнародному форумі проти всяких концетраків і ув'язнення людей іншого думання. Давід Руссе зайніціював міжнародну комісію, яка звернулась до уряду СРСР і сателітних держав, щоб було дозволено провести міжнародне обстеження таборів примусової праці. Розуміється, уряд СРСР і уряди сателітних держав відмовили міжнародній комісії. Де ж це могло бути, щоб організатори невільничої праці і таборів смерті дозволили досліджувати їхні протилюдські злочини?

Після цього комісія зібрала свідків і створила міжнародний процес у Брюсселі. Головою трибуналу був проф. Альфред Балаховський — керівник науково-дослідчої служби інституту Пастера в Парижі. Заступники голови трибуналу були: Стомно (гол.), д-р Ж. Андре (бельг.), пані М. Гільон (фр.), Ж. Доменеш (есп.). Головним громадським прокурором був сам Давід Руссе із своїми адвокатами.

На міжнародному процесі були присутні наукоци, сорок журналістів і діячі політичних партій Заходу. Був також запрошений посол Радянського Союзу в Бельгії Павлов, який відмовився брати участь на тому суді совісти. На трибуналі виступали свідками представники європейських народів і колишні громадяни Радянського Союзу. Від росіян виступав П. Сергєєв, який розповів про Ухто-Печорський табір смерті; в'язні — Г. Хом'яков і лікар кацету Ротміров — розповіли про смертність у таборі Котласу. Від поляків виступав Антоній Еккарт, Ядвіга Ковальська — соціалістка, була одружена з німецьким комуністом, також караним у радянському кацеті. Ковальська розповіла про українських дівчат, що були заарештовані за участь у протирадянських організаціях, дівчата добре тримались, були зразково організовані. Полька Лелілова внесла на трибуналі багато нових деталів у характеристику радянських концтаборів.

Від німців говорив Фріц Шульц, що брав участь у замаху на Гітлера, жив нелегально, а по війні попав до концетраційного табору на Кузбасі, пізніше був на Воркуті. Німець Пантелеймон — антифашист, відбував заслання в Карелії, дав важливі покази терору радянської адміністрації.

Єврейський бундівець М. Столкін оповів, як він утік від гітлерівців і попав до радянського кацету в якому НКВД розстріляло багато бундівців і між ними бундівського діяча Ерліха.

Німець Фрідріх Пренцлявів свідчив про трагічну смерть еспанських комуністів — дітей, жінок і чоловіків, що втікли до Радянського Союзу в 1938 році від еспанських фашистів.

Потрясаючі свідчення дали, В. Андреев і Г. Петров, що служили в адміністрації радянських концтаборів.

Від українців свідчив Гр. Костюк про воркутський табір, де з 1936 року було понад три ти-

сячі в'язнів, з яких 85% були політичні в'язні. Умови праці й харчування були жахливі, що дозволило до протесту й довготривалої голодівки. Той протест організували українці — соціал-демократ Башловка, націонал-ухильник письменник Баглюк та колишній секретар парт-організації Луганського педінституту Дейнека. Гр. Костюк пережив найtragічніший час, коли під командою капітана Кашкетіна розстріляно 1300 в'язнів на Воркуті 1938 року.

Як бачиш, читачу, кремлівська мафія толерує комуністів неросійського походження, коли вони в своїх національних країнах займаються розкладницькою діяльністю, а коли вони шукають порятунку в Радянському Союзі, іх обвинувають у шпигунстві, арештовують і знищують.

Прокурор міжнародного трибуналу Давід Руссе звернувся до сумління людей словами: "Я звертаюсь до вас, мої друзі! Згадайте Бухенвальд, згадайте, як ми годинами вистоявали під наглядом жорстоких вартових на вітрі, на снігу, на дощі й холоді. Згадайте, скільки з нас не витримало. Але звертаю вашу увагу, що вітри, сніги й холод Колими набагато важчі за ті бухенвальдські, що їх переживали ми..."

Ще хочу звернути увагу читачів на статтю "Гаємниця смерти академіка М. С. Грушевського" не лише з боку фактології, а й тому, що стаття написана на переконливих матеріялах, на свідченнях окремих людей і пресових звітів Радянського Союзу. Особливо треба звернути увагу на цю статтю ще й тому, що в цім році українці у вільному світі відзначатимуть 50-ту річницю з дня смерті великого вченого, що науково оформив українську націю. Гр. Костюк, оцінюючи ролю академіка, пише: "Михайло Сергійович Грушевський належав до того цільного типу людини, до якого належали Михайло Драгоманов, Іван Франко, Леся Українка. Для нього, як і для цих його сучасників, морально-ідейні засади в політиці й науці були першою і керівною основою. Без цих засад не існує ані політика, ані вченого. Вся діяльність М. Грушевського як політика і вченого базувалася саме на цих засадах. Не підлягає сумніву, що цією засадою він керувався в найкритичніший момент свого життя — під час розмоз у ЦК з Л. Кагановичем."

На жаль, ми нерідко зустрічаємо "дуже національних" писак, які підспівують кремлівській мафії і в своїх, ніби наукових, писаннях шкідливо для нації викривають її боротьбу за право бути вільними, імена історичних постатей — Грушевського, Петлюри, Винниченка пишуть з маленької літери. Але нехай це залишиться з тими писаками, з їхньою національною гідністю, бо вони нездібні зображені реально історичні процеси і значення великих особистостей у процесі розвитку національної ідеї та боротьби народу за право бути рівним з вільними народами нашої плянети.

* Ціна книжки \$12.50. Набутти її можна в наших книгарнях або у Вид-ві "Смолоскип". — Ред.

НОВІ НАДІСЛАНІ ВИДАННЯ:

ЯРБУХ ДЕР УКРАІНЕКУНДЕ 1983

Старанням упразд Дому Науки в Мюнхені більшою німецькою мовою черговий **Річник Україно-Завіства** за 1983 рік, що продовжує "Згідомлення" ("Міттайлюнген"), які виходили в роках 1965-1981. Річник містить багато наукових статей з української історії, літератури, мистецтва та рецензій на нові актуальні видання. Серед численних авторів бачимо прізвища Л. Винара, А. Жуковського, Ю. Кульчицького, В. Косика, Т. Мацькові, Б. Цюцюри, І. Качуровського, Гр. Васьковича, Яра Славутича, С. Гординського, Ю. Шевельова, Вол. Янева та інших.

Новий Річник має 408 стор. друку й багато ілюстрацій. Він є вартісним джерелом інформації про Україну, зокрема для німецькомовного читача. Ціна Річника в Німеччині 50.00 нм. що дорівнює 20.00 ам. або 25 кан. дол. Замовлення і пожертві слати на таку адресу:

Arbeits- und Forderungsgemeinschaft
der Ukrainischen Wissenschaften, e. V.
Pienzenauerstrz. 15
8000 München 80
Pschkto. No. 193220-805
West Germany

ЮВІЛЕЙНИЙ ЗБІРНИК "В ОБОРОНІ ВІРИ"

Українське Православне Братство св. Володимира в Торонті з нагоди недалеких святкувань 1000-ліття Хрещення України в православну віру видало за благословенням Його Блаженства Владики Андрея, Митрополита УГПЦеркви в Канаді, Ювілейний Збірник "В обороні віри".

У цьому збірнику вміщені дописи і виступи в українській пресі 57 авторів. Багато ілюстрований збірник в твердій оправі із золотим тисненням має 493 сторінки друку зі світлинами і окремо 28 сторінок світлин до окремих розділів, яких збірник має 9, а саме: 1) історична тематика; 2) Релігійна тематика; 3) Виховна тематика; 4) Голодомор в Україні в 1933 році; 5) Голоси української преси про підготовку до святкувань 1000-ліття Хрещення України; 6) Приклади, гідні наслідування; 7) Українське Православне Братство св. Володимира у Торонті; 8) IV Світовий Конгрес Вільних Українців; 9) Некрологи найвидатніших церковних діячів, науковців і суспільно-громадських ліячів.

Ціна збірника — 12 доларів, для членів нашого Братства — 10 дол. На замовлення бажаючих придбати збірник, надсилаємо його в спеціальній обгортці. На пересилку збірника просимо долучити \$2.00 Замовлення просимо надсилати на адресу нашого Братства:

Ukrainian Orthodox Brotherhood of St. Volodymyr
404 Bathurst St.
Toronto, Ont., M5S 2S6

Зосим ДОНЧУК

ІЗ САТИРИ "ГНАТ КІНДРАТОВИЧ"

(У 10-ті роковини смерти письменника)

Місто, в якому жив Гнат Кіндратович, було велике, — повітове місто. Лежало воно на брезі забрудненої каналізацією, гнилої і мілкої річки, з якої вечорами доносилось жваве кумкання жаб. На сході міста стояла старенька залинична станція.

Населення міста складалося з обміщаних робітників, з оробітничих селян, трудової інтелігенції та — органів безпеки.

Кожен був зайнятий, як муравель, своєю працею. Дарма, що таке різноманітне населення, проте воно жило у зразковій згоді, дружній злагоді, мирно і гармонійно. Так, як може жити населення тільки в "дружній сім'ї народів". Обміщанині робітники торгували, оробітничі селяни працювали на виробництвах, в радгоспах та колгоспах, трудова інтелігенція підраховувала відсотки виконання пляну, а органи безпеки пожирали всі плянування. Стоячи на варті здобутків жовтня, вони берегли державну власність, щоб, бува, крім них, ніхто її не розкрадав.

Часом доводилося органам безпеки з "дружньої сім'ї народів" по-дружньому когось арештувати, безцеремонно посадити і безапеляційно вислати на північ до білих ведмедів. Але від цього зовнішня гармонійність "мирного співжиття" не порушувалась. Так би воно, може, було б аж до цього часу, якби... не злодій.

Злодій порушив поетичну прозу міста. В уславленому чеснотами місті раптом об'явився злодій. Обікрав крамницю. Соромно признатися, що, в країні соціалізму — злодій. Навіть семирічний школляр, йдучи зі школи, і почувши про крадіжку, вилася "всеобщім матом".

Раніше ніколи такого не траплялося в цьому місті, а тепер, при совєтській владі, відколи Червонопрапорний, орденоносний, ім. Леніна, завод почав виробляти, нагороджені на "Всесоюзний виставці" в Москві, замки зі складним советським механізмом, — раптом крадіжка. Замки, чудові замки, з більшовицькою зовнішністю та соціалістичним змістом, повіщені на дверях крамниць і магазинів, відганяли не лише випадкових ласунів державної власності, а й навіть приїжджого, фахового злодія, з Одеси. Замок — солідна праця советської індустріялізованої країни і, раптом, злодій відімкнув цей замок і обікрав крамницю!

Міліція на ногах. Комсомол, вірний помічник у доносицтві й розшуках, оголосив штурмовий

похід. Все населення змобілізовано на боротьбу із злодійством. Тюруму напхали десятками людей, і всі вони призналися в крадежі, але нові й нові підозрілі, що при допитах признавалися, — доповнювали тюремні камери.

А коли вже справа була органами безпеки абсолютно вияснена і закінчена, раптом з'явився добровільно ще один злодій. І на цей раз признався в крадіжці без вишуканого більшовицького допиту. Він обікрав крамницю. Просто, пожартував...

Правда, злодій був миршавенький, безпритульний з місцевого будинку, але ганьба за цей сакраментальний вчинок лягла на населення всього міста.

Всіх арештованих в цій справі, що визнали були себе винними в крадіжці, з поламаними ребрами, попідриваними нігтями, повикручуваними руками, з синьцями під очима довелось випускати на волю. Арештували ж справжнього злодія.

Щоб відібрати охоту іншим до крадіжок в країні достатку, неперевершеного добробуту; в країні зразкового соціалізму, — суддя вирішив покарати злодія показовим судом. Прилюдно, суворо і жорстоко! В науку роженим і ненародженим злодіям.

Суд призначено на неробочий день в найбільшій залі міста, в клубі ім. Крупської. Ця культурна цитаделя мала над дверима голосний напис: "За культурну революцію." Це гасло, за яке боролася Крупська все своє життя, не маючи часу й зубів почистити.

Місцевий часопис, "Соціалістична перемога", великими літерами на першій сторінці закликав широкий загал населення прийти неодмінно на показовий суд.

Заля переповнена. Районове та міське начальство зайняло крісла першого ряду, як і належиться начальству в країні скансованої нерівності. Далі сиділи, куняючи, зігнені дідуся, згорблені бабусі. Молодь, реточучи, підpirала плечима стіни, кому забракло крісел — стояли ззаду.

Урочистим вигуком оголошено, що прийшов суд. Зробилось тихо, як у мазниці. Навіть дівчата перестали соняшник лузати. Міліціонери привели злодія. Не злодій, а сміття, шмаркач, тільки чуб на голові, як грива в лошака. Стоїть, білками водить та посміхається чорними зубами.

Почався суд.

Суддя запитав:

— Розкажи, гражданін Скалозуб, як ти обікрав крамницю? Хто тебе до цього намовив? Тебе ж в Безпритулку партія виховувала на добреого комсомольця, щоб ти як виростеш, міг бути почесним членом комуністичної партії, а ти, — красти?

— І буду, гражданін суддя, — влевнено заяви Скалозуб, — зразковим членом партії, буду, даю вам чесне слово піонера! А красти мене ніхто не намовляв, сам я піонерським інстинктом доду-

мався в Безпритулку. Іду я одного разу містом, розглядаюся, а істи хочеться, — наче собаки гавкають в животі... Дивлюся, а на дверях кондиторської висить замок, не замок, а, можна б сказати, соціалістичне непорозуміння... нікудишній кусень залізяки. Подивився я на нього і в мене раптом зродився геніальний плян, можна б сказати, творча ініціатива. Зайшов я в ларьок (крамницю), стягнув непомітно в рукав моток шовкових ниток. Вони тонкі й міцні...

— Почекай, почекай! — перебив його суддя, в якій крамниці стягнув ти ці нитки?

— В тій, на розі Сталіна, на кінці Паризької комуни, там, де торгує Маруся та, що від трьох чоловіків одержує аліменти.

— Ну, ну, давай далі, — підганяв суддя.

— Скрутив я з цих ниток міцного шнурка, зробив петлю, встромив її цвяхом в отвір замка, покрутів, потягнув, і замок відчинився.

— Це дуже цікаво, — заінтерговано промовив суддя, — а, чи можеш ти продемонструвати цю операцію, ось тут, публічно?

— Чому б ні?! — викрикнув Скалозуб, — двадцять раз продемонструю, як треба! Давайте ось шовкових ниток, цвяха і замка завода ім. Леніна.

Замок, ниток і цвях приніс міліціонер. Суддя подав усе це Скалозубові. Злодій розпустив нитки, зсукав шнурок, зробив петлю і почав цвяхом впихати її в отвір замка. Всі приглядалися. Крісла рипіли під натиском тих, що натискали ззаду. Начальство, що сиділо спереду, відпихало задніх. Прокурор перехилився через стіл, суддя, для зручності, відсунув крісло і, стоячи, стежив за кожним рухом пальців злодія. Не спускали цікавих очей з рук злодія і ті, що сиділи на передніх кріслах. Фіксували всі деталі спритних пальців. Нарешті, злодій потягнув за шнурок, і замок відчинився.

— Ах, як це просто робиться! — здивувалися в передньому ряді.

— Розкажи тепер, гражданін Скалозуб, як ти крадені харчі переніс з крамниці в Безпритулок і як непомітно заховав їх під своїм ліжком?

— Зовсім звичайно. Поносив на плечах. Я вівдав, коли начальник міліції пішов у кімнату нашої виховательки, підслухав усе, і, як вони вже було полягали...

— Це не по суті справи! — перебив його прокурор. — Говори конкретно.

— Та я ж і почав про "конкретне", про "суть" пізніше буде мова.

Але суддя не дав йому більше слова. Справа була ясна. Суд закінчено. Винесено вирок: "П'ять років у виховній колонії для малолітніх".

— Дякую! — відповів Скалозуб. — Я тули давно вже хотів. Там мій "кореш" перевиховується.

На другий день населення міста було сполохане, наче від пожежі, або землетрусу. Вночі всі крамниці міста було обікрадено. Вся міліція бі-

ала, рознюхувала, допитувалася. Пронизливому начальникові карного розшуку прийшла надзвичайна думка. Він побіг до крамниці, що на розі вулиць Сталіна й Паризької комуни, до Марусі.

— Товаришко Марусю, скажіть, будь ласка, хто у вас учора купував шовкові нитки? Чи маєте ще кілька мотків?

— Ви теж хотіли? Шкода, учора розпродала всі. Три роки лежали, з місяця на місце пересувала, бо, як відомо, у нас шовку, капіталістичних витребеньків, немає, то люди й ниток цих не потребували, а вчора, як хлінули, — всі розпродала. Зайшов голова земвідділу, але йому вже не стало. Першим прийшов суддя, Орлов, купив два моточки, потім забіг його секретар, — взяв один, ще пізніше поступив прокурор, — попросив три; останній моток купив голова райвиконкому. Та ви не турбуйтесь, — вмовляла його Маруся, — я напишу і за два дні привезуть.

— Ні, не треба, дякую, це я так, для цікавості. Але ниток більше не замовляйте. Будьте здорові, — і вийшов.

Цим разом злодіїв не викрито, хоч ціле місто догори коренем перевернули. Всі крамниці Держторгу зняли замки вироблені Червонопаропорним заводом ім. Леніна, нагороджені на Всеосоюзній виставці, і замінили їх старими, кустарними. Показових судів більше не влаштовували в місті, — хтось заборонив.

"ПІД ПОКРОВОМ ВСЄВІШНЬНОГО"

Недавно вийшли з друку спомини головного секретаря Українського Євангельського Об'єднання в Північній Америці — пастора Володимира Боровського п. з. "Під покровом Всевішнього". В них автор описує на тлі бурхливих історичних подій нашого століття своє життя та працю на українській культурній і релігійній ниві. Спомини написані об'єктивно, в дусі справжнього екуменізму. У цій книжці пастора Володимира Боровського читач знайде для себе багато цікавого й повчального. Книжка має 388 сторінок і багато ілюстрацій. Вона добре зредагована й коштує з персилкою тільки 17.00 ам. доларів.

Замовлення слати на таку адресу:

Rev. W. Borowsky
5610 Trowbridge Drive
Dunwoody, Georgia 30338 U.S.A.

ЖІНКИ МОЖУТЬ БУТИ РАБІНАМИ

Вслід за частиною протестантських Церков, які дозволили жінкам виконувати функції священиків, подібне рішення приняла Рада консервативних рабінів. Від минулого року жінок приймають до Єврейської теологічної семінарії в Нью-Йорку й після закінчення студій їх висвячуватимуть на рабінів. До українських Церков ця хвиля ще не докотилася.

РОЗШИРЕННЯ ВСЕСВІТУ...

Ми живемо на невеликій планеті, серед безлічі зірок, які утворюють величезну кількість галактик у просторі розміром щонайменше десять мільярдів світлових років. Чимало космологів дотримується погляду, що сучасний розвиток Всесвіту розпочався 15-20 мільярдів років тому і відтоді він розширюється.

Півстоліття тому виявили так зване червоне зміщення в спектрах галактик. Спостереження показали, що чим віддаленіша галактика, тим червонішою вона виглядає. Нині багато астрономів пов'язує це з ефектом Допплера і робить висновок — галактики розлітаються. Способи пояснити це явище якось інакше наштовхуються на величезні труднощі. Звідси, таким чином, виникла ідея Всесвіту, котрий перебуває в стані розширення.

Тим часом постають питання: куди і доки розширюватиметься Всесвіт? Чи має він межі? І що за ними? Якщо він безмежний, то що означає вираз "розширення"?

Найвіддаленіші об'єкти, котрі спроможна досліджувати сучасна астрономія, мчать від нас зі швидкістю, що становить понад 80% швидкості світла. Дальші космічні тіла виявлені дуже важко, адже їх швидкість вже має наблизитися до швидкості світла. Так виникло поняття "всесвітнього горизонту", за яким нічого вже розпізнати неможливо.

Але вчених, певна річ, цікавить, коли почалось розширення, чим воно може скінчитись. Щоб скористатися для вірогідних відповідей плем тяжіння, в якому рухаються галактики, необхідно знати кількість матерії у Всесвіті. Підрахувавши галактики і їхні маси, одержуємо нижню межу щільноти видимої космічної речовини, яка становить приблизно один атом на десять кубічних метрів простору. (Для порівняння: повітря містить близько 10^{19} атомів в одному кубічному сантиметрі). Щоправда, загальна її щільність явно вища, оскільки до матерії видимої треба також додати "чорну" частину, котра, хоч і не світиться, але гравітаційно впливає на видиму речовину.

Астроном може вивчати рух багатьох далеких галактик в минулому, оскільки бачить їхній образ, їхню форму, бачить їх такими, якими вони були в період випромінювання світла, котре тільки зараз досягло Землі. Приміром, світло Магелланових Хмар летить до нас 150 тисяч років, скупчення галактик у сузір'ї Геркулеса ми бачимо за станом, котрий воно мало 316 мільйонів років тому, а галактичне скупчення Великої Ведмедиці, — що рухається від нас зі швидкістю 41 тисяч кілометрів за секунду, — являє собою картину більш як мільярднорічної давнини. Спостереження і розрахунки дають змогу зробити висновок, що загальнокосмічна щільність матерії має дорівнювати величині —

менше 10 атомів на кубічний метр. З теорії гравітації відомо, що при наявній швидкості віддалення галактик критичною щільністю (після якої розширення триватиме безмежно) буде приблизно три атоми на кубічний метр. Незважаючи на великі труднощі в справі розв'язання цих питань, астрономія має тут деякі допоміжні засоби. Йдеться про так звані "релікти", космічні тіла з властивостями, здобутими в далекому минулому, котрі ми спостерігаємо фактично в незмінному вигляді. До них, зокрема, належать групи далеких галактик. При детальному розгляді космічних структур, розташованих на відстані в мільярд світлових років, ми бачимо, що чим далі галактики розташовані від нас, тим вони більші одна до одної, їх розлітання, яке ми сьогодні спостерігаємо, триває протягом мільярда років.

Звичайно, цікавить нас також і те, що було перед тим. Порівняно недавно вчені зробили важливе відкриття: виявлено своєрідне випромінювання "газ" — фотонів, котрі, можна сподіватися, займають ввесь галактичний і міжгалактичний простір. Ці фотони, у кількості 400 мільйонів на кубічний метр, мають розподіл теплової енергії, що характеризується температурою три градуси за шкалою Кельвіна. З'ясування природи цього випромінювання пов'язане із розкриттям еволюції Всесвіту. Космічне розлітання об'єктів вказує на те, що колись Всесвіт був набагато щільніший і тепліший. В той час, як галактики перебували вдвічі більше одна до одної, — приблизно вісім мільярдів років тому, — випромінювання було вдвічі теплішим (6°K), і Всесвіт у вісім разів щільніший. В період, коли Всесвіт був у мільярд разів щільніший — приблизно через мільйон років після початку його нинішньої еволюції, — сяючий газ відокремився від решти Всесвіту, і в міру його розширення поступово охолоджувався. Тож ми вважаємо, що це так зване "реліктове" випромінювання, температура якого наближається до абсолютноного нуля. І якщо припустити, що нинішнє розлітання галактик почалося від стану щонайменш у мільярд разів більшої щільноти (і набагато теплішого), випромінювання 3°K знайде своє природне пояснення.

Протягом останніх десятиліть знайшла також своє висвітлення проблема утворення елементів. Ми вважаємо, наприклад, що вуглець утворюється в надрах зірок, названих "червоними гігантами", а залізо та інші важкі елементи, — мабуть, під час вибухів наднових зірок. У схемі зоряного походження атомних ядер два елементи, однак, лишаються "безпритульними", це — найменш стійкий — важкий водень, або ж дейтерій, і — найстійкіший — ядро важкого гелію.

Майже скрізь ми зустрічаємо приблизно один атом гелію на 10 атомів водню: в міжзоряних хмарах так само, як у молодих і старих зірках нашої Галактики, або ж у галактиках сусідніх з нашою і зовсім далеких. Наявність такої пропорції обох газів у космічних масштабах не зовсім добре узгоджується з походженням зірок. Кількість елементів, утворених зірками, сто-кратно змінюється в залежності від їхнього віку. Виміряну складними методами і теоретично об-

НА ЩО ВМИРАЛИ ЛЮДИ В ДАВНИНУ

В 1970-тих роках два американські антропологи, Джеймс Гарріс та Кент Вікс, провели в Каїрському музеї детальні досліди над станом здоров'я та причиною смерті володарів Єгипту.

На перший вогонь пішла мумія фараона Тутмоса, що, згідно з єгипетською хронікою, панував 10 років та помер на 50-му році життя. Але аналіза рентгенологічної світлини його мумії виявила (на основі укладу костей), що Тутмос в часі смерті не міг мати більше, ніж 20 років. З цього висновок, що, або Тутмос хворів на недугу залози росту, або жреці, на місце його мумії, поклали мумію 20-літнього хлопця, з метою захистити помершого фараона перед грабіж'ю та святотатством.

Досліди мумії Рамзеса II виявили, що він помер на поширену колись недугу віспи.

Бальзамування — не було єгипетським винаходом

грунтовану кількість гелію, а також дейтерію можна визначити лише за умови вивчення дуже високих температурних фаз в еволюції Всесвіту. Необхідно повернутися до того періоду, коли температура видромінювання сягала кількох мільярдів градусів, за щільноті космічної речовини кілька міліграмів на кубічний сантиметр. Зіткнення частинок були тоді настільки швидкими, що починали діяти ядерні сили. Утворювались ядра важчих елементів, котрі під впливом надзвичайного витоку енергії швидко розпадалися і рівновага підтримувалась вільними протонами та нейtronами.

Космічне проміння дало змогу "зазирнути" в добу, коли сучасний Всесвіт мав на своєму рахунку лише мільйон років. Щоб пояснити, чому ми маємо певну кількість водню, дейтерію і гелію, слід повернутись до доби, коли Всесвіт налічував всього одну секунду свого існування. Та в першу мить розвитку щільність матерії і температура відповідали таким високим енергіям, яких неможливо досягти в лабораторних умовах. Таємниця початкового періоду еволюції Всесвіту пов'язана з таємницею найвищих енергій. Водночас нам бракує інформації про поширення нейтріно і антинейтріно слабких енергій, які могли б дати відповідь на питання, чи справді розширення Всесвіту є процесом безповоротним.

Таким чином, щільність речовини, яка доступна для наших спостережень, свідчить про безмежне розширення. Але навряд чи можна бути певним, що невидима, прихована речовина не досягає зрештою таких меж, коли розлітання Всесвіту припиняється і слідом за цим наступає його стискання.

(За матеріалами іншомовної преси.)

дом, бо індіяни з Південної Америки почали бальзамувати своїх померлих багато років перед єгиптянами. Але вони стосували іншу методу бальзамування, можна б сказати, більш природну. Ця метода основувалася на обмотуванні тіла листям і бавовною та сушеним, чи радше випалюванням його на сонці, у плиткій могилі. Так законсервовані мумії правлять сьогодні за неперевершене джерело дослідів історії людських хворіб у давнині.

Досить сказати, що впродовж останніх 25 років відкопано на пустельних узбережжях Перу та Чіле понад 2,000 мумій, яких давність оцінюється між 500-5,000 років.

Досліди тих мумій виявили, що більшість людей у давнину вмирали на ті самі недуги, що їх побратими в рільничих полосах Європи. Перше місце належало недузі туберкульози, яка ще й досі десятки убогих мешканців Південної Америки. Наїдка бактерій туберкульози в муміях стародавніх мешканців Перу та Чіле заперечує популярну легенду про те, що ця пошесна недуга привезена до Південної Америки моряками Колумба. Обсліди мумій в Перу, Болівії та Чіле виявили також сліди складних операцій, напр., "трепанациї чашки", яку стародавні "хірурги" проводили при допомозі мосяжних долотець, без модернізмів знечулень та антисептичних засобів.

А тепер, зробім уявну подорож до стародавнього Риму та подивімось на що вмирали мешканці тієї найбільшої імперії світу, приблизно в часі панування цісаря Клавдія, якого життя та пов'язану з його життям епоху більшість з нас оглядала в телевізійній серії "Клавдій". Цісар Клавдій представлений в ній, як людина слабкої пам'яті, хиткої ходи та невиразної мови зайки. Багато істориків пов'язували ті недоліки з фізичним пошкодженням його голови в часі дитинства чи породу.

Але нещодавно канадський біолог з Онтарійського Осередка дослідів навкілля, Джером Наєр-бу виступив із сміливою гіпотезою, що фізичні та умові недоліки римських цісарів, а головно Клавдія, Калігулі, Нерона та членів панівної верхівки в Римі, були вислідом затяжного затруєння оливом. Свою гіпотезу він обоснував на багатьох загадках в римській історії та літературі про хронічне хворіння римської аристократії на невилічимі недуги, які пов'язувано тоді з надмірним обжирством та питтям вина.

З історії знаємо, що римляни любили пікантну їжу та добре вино. Всі роди їжі, згідно з тодішнім смаком, були сильно перчені та варені чи пак печені в мідних посудах, покритих тонкою поволокою оліва для смаку і запаху. Для кращого смаку кухарі додавали також до їжі великі кількості перцю, якого ціна зросла до неймовірної висоти. Щоб збільшити його вагу несовісні купці додавали до перцю спорошковане оліво.

Поряд із оливом в їжі, організм стародавніх римлян був затруюваний вином, яке, для поліпшення кольору та припинення дальшої ферментації, виняря тримали в олив'яних посудинах. Але олив'яна отрута прискорювала смерть не тільки мешканців стародавнього Риму. Детальні хемічні аналізи костей та людського волося, взятих з се-

редньовічних гробів, виявили, що відсоток олива в організмах людей, що жили між XI та XIV століттями був у сім разів більший ніж в організмах сьогочасних мешканців великих міст.

Вчені вважають, що причин цього парадоксу слід шукати в олив'яних водогінних трубах, які постачали питну воду до середньовічних міст та яка затруювала поголовно организми їх мешканців у 5-кратно більшій мірі, як повітря сучасних великих міст.

ОТРУЄНА ЗЕМЛЯ ПЕРЕСТЕРІГАЄ

Канадські науковці підтвердили те, чого побоювались уже кільканадцять років: занечищення атмосфери стало глобальною проблемою з далекодідучими наслідками. В Північній Америці відсоток смертей, від хвороб спричинених занечищеннем повітря, постійно зростає. Врожай пшениці і рижу пошкоджені. Від кислотних дощів гинуть ліси й водяна фавна. Занечищення повітря вже знищило три відсотки озонового пояса, який єдиний охороняє нашу планету від шкідливих ультрафioletних сонячних променів. Якщо людина не сповільнить темпів занечищування атмосфери, життя на Землі може зникнути й без атомової війни.

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

ПАМ'ЯТІ ВОЛОДИМИРА І. ПОЛІЩУКА

15-го серпня, 27 років тому відійшов у вічність бл. п. Володимир Іванович Поліщук. Тоді ця вістка сквилювала не лише його родину й усю колонію українців у Монреалі, але й членів СУЖЕРО, УРДП, Т-ва Сприяння УНРаді та інших організацій, провідним діячем яких був інж. Володимир Іванович Поліщук. Для допомоги в похороні було організовано громадський комітет під проводом проф. Андрія Степового і цей похорон був величавий.

В. І. Поліщук був основоположником і постійним активним членом проводу церковної громади св. Покрови в Монреалі. Він був відданим провідним діячем на українській громадсько-політичній ниві, був точним, товариським, жертвеним, гостинним, тому мав велике пошанування в широкім колі приятелів та однодумців. Помер у цвіті своїх літ, але ми його постійно згадуємо теплим словом, бо ж св. п. В. І. Поліщук заслужив найкращого пошанування від нас. Громада св. Покрови кожного року згадує його в день Православія, в панахидах, на поминальних обідах і на цвінтарі під час свята Тройці.

Вічна йому пам'ять.

Андрій Сторож

ПОМЕР ОЛЕКСІЙ ТИХІЙ

З України надійшла вістка, що ще 6 травня ц. р. помер у тюрмі відомий український правозахисник, член-засновник Української Гельсінської Групи, Олексій Тихій. Він помер у близчі невідомих обставинах після операції.

Олексій Тихій народився 27 січня 1927 р. в Донбасі, де й працював до арешту вчителем середньої школи. Вперше був арештований за "український націоналізм" в 1957 р. і з того часу був постійно переслідуваний владою.

ПОМЕР ВОЛОДИМИР ГОРБОВИЙ

21 травня ц. р. відійшов у вічність в рідному селі Оболона, Львівської області, один з найвизначніших членів УВО-ОУН, довголітній в'язень польських, німецьких і совєтських тюрем та концентраків, адвокат д-р Володимир Горбовий. Помер на 85-му році життя як незламний оборонець волі й незалежності українського народу.

ПОМЕРЛА БЛ. П. ПАЛАЖКА СТЕПАНЧЕНКО

Ділимося сумною вісткою з тими хто знав нашу маму Палажку Степанченко, яка відійшла у вічність 6 травня 1984 року по довгій і тяжкій недузі. Залишила на цім світі свого чоловіка Андрія Степанченка, з яким прожила 69 років, сина Андрія і замужню доньку Олену Лисик з сім'єю та рідну сестру і дальшу рідню в Україні. Похована на цвінтарі в Тандер Бей, Онтаріо.

Хай канадська земля буде їй легкою.

Засмучена родина

Шановному Андрієві Степанченкові і його жертовній Родині висловлюємо наше глибоке співчуття з приводу болючої втрати. За пожертву 100.00 дол. на пресовий фонд "Нових днів" у пам'ять покійної щиро дякуємо.

Редакція і Адміністрація

У ПАМ'ЯТЬ БЛ. П. ПАНТЕЛЕЙМОНА

А. БАРАБАША

7 червня 1984 р. упокоївся в м. Брімскомб, Англія, по довгій недузі Пантелеймон Андрійови Барбаш, Залишив у глибокому смутку сина з дружиною. Висловлюємо синові Іванові з дружиною та всій його родині наше глибоке співчуття.

Замість квітів на свіжу могилу, пересилаємо 50.00 дол. на "Нові Дні".

А. і М. Ведмідь з родиною, Канада

ПАМ'ЯТІ ВАСИЛЯ ДУХНЯ

У другу річницю упокоєння нашого зятя св. п. Василя Духнія, який відійшов у Вічність 8 квітня 1982 р. в Едмонтоні, складаємо \$100.00, як нев'ячний вінок, на пресовий фонд "Нових днів".

Олександр і Анна Маєровські

ЛІСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

"НОВИМ ДНЯМ" — ПРИВІТ З МЕЛЬБОРНУ!

Доброго здоров'я, шановні творці "Нових Днів"!

У цім листі буду оправдуватись, звітувати, "залишитись"... Постійний брак часу є причиною залигостей — відкладаєш, поки призабудеш. Моєю пригадкою про Вас був сон. Сниться: іду потягом, відкриваю валізу... в руки попадає журнал "Н. Д.", листки пожовклі, затерті. На першій сторінці вірш Стефанії Гурко про самітність, розлуку.. Коли пробудилася, знала, що означає цей сон: мій гаманець мусить чимськіше "відізватися" до Вас. Тому, замість іхати на закупи і платити 85 дол. за вудженого індика (для обіду в честь "Дня Австралії") придбала чеки і розсилатиму за призначенням. Не можна допустити, щоб жовтилі листки порядних журналів. Пересилаю чек на передплату, а решта — на фонд.

При цій нагоді дякую за згадки в "Н. Д." про наш Ансамбль "Кольорит". У нас праця продовжується... 12 грудня "Кольорит" влаштував в Народ. Домі вечірку, а гостем був хор "Чайка" (часто співпрацюємо)... 18 грудня хор "Чайка" урядив в домі співака Валерія Ботте — цілоденний "мистецький з'їзд". Розташувалися над басейном, довкола зелень, квіти, за городом виблискує море... В програмі "з'їзду": бенкет, відбиванка, "пінг-понг", співи, музика. В просторії вітальні піяністка Гая Кривенко обдарувала нас концертом класичної музики. Валентин Василенко під звуки "Турецького маршу" Моцарта, з запалом танцював, вибиваючи ритм на м'якому "барабані"... Наш господар Валерій гарно співав популярні романси, а його син Пилипко, одягнувшись костюмом "Дракула", розважав діт抠у, а потім деклямував гарною полтавською мовою. Міла господиня, малярка Зіна, показала свою найновішу творчість. Марко Туешин грав на клавірі модерні пісні, а Б. Кошубський "солював". Услужливі панове частували стравами, напітками... Аромантна діня нагадала мені рідину сторону і я почала наспівувати "Луже полтавський мій, килеме" на сл. Вас. Онуфрієнка, а потім ноќтурн Шопена "Смеркає, смеркає". Хтось зауважив: "де там смеркає? то ви, Галино, забагато випили..."

Чи хтось слухав, чи ні, я до свого попису додала ще й вірш Діми "Щастя": "Як ти думаєш, що таке щастя? — запитали малого хлопчину. А він: щастя, це сонячний день і м'ячик..." І оце бачу, що щастя-м'ячик у кожного своє: ось усміхнений тиригент Ст. Корінь ходить щасливий, бо доповнив репертуар хору "Пречистою Дівою" і "Козацькою веселістю" А. Гнатишіна та дуетами й хорами з опери "Виборемо волю" Є. Шерегія. Голова нашої громади Ст. Лисенко ходить задоволений, бо з нього задоволена його дружина Оля (взірцево опікувалася нею після операції). Танцюристи, супружжя Коваленки, виглядають щасливі, бо купили новий

"палац" і плянують декорування і "входини" з підскоками та присядкою. Хлопчик Полатайко щасливий, що може перешкоджати татові Яремі грati відбиванку. Бандуристка Дуся Байко щасливо висмикнула з-під суконки сорочину, котра перешкоджала їй відбивати м'ячик пінг-понг". Опалений Богдан Назар (громад. діяч) виходить Аполлоном з басейну, демонструючи свої розвинені мускули, а його мила жіночка Інна розповідає про своїх найкращих у світі внуків... Артист Юрій Михайлів теж щасливий, бо не мусить деклямувати в гамірній атмосфері.

По полуничні басейн виповнився бандуристами (без бандур), хористами (без нот), а з моря поверталися стежкою викупані гости... надходив вечір, цілої програми не встигли виконати. Вечером розпаливали шишками вогонь у печі, вміщений у центрі вітальні і так, при мистецькій ватрі розставалися до наступного дня, коли на пробу "Кольориту" щедрий Св. Миколай підкинув мішок з підкріплennям, а "кольоритці" в відчюності співали під бандури: "Св. Миколаю, тебе я благаю, даруй з мішка свого усього по-троху..." Здалося б такі "з'їзди" уряджувати частіше, запрошуючи більше публікі-друзів.

31 грудня зустрічали Новий Рік над озером Іль-дон (200 км від Мельборну) на дачі Мирослава і Марії Болюхів. Там виростає оселя рибалок, любителів природи і шукачів спокою: там можна знайти "мудрість самоти, щоб з неї добру думку принести"... Хоч і лив дощ, зустріч пройшла весело: ворожили, фотографувались, пасувались уловами рибалок Ростика Шкандрія, Степана Плекана, Мирослава і Юрія Болюхів (це батько й син, "губернатори" оселі, а "війтам називають Р. Шкандрія).

8 січня відбувся в Мельборні концерт колядок, де й "Кольорит" брав участь, співаючи під бандуру Гриця Березняка.

13 січня відбулося тут три "Маланки", а 22 січня — Свято Державності. Заля була виповнена (понад 600 осіб). В програмі: хор "Чайка" і "Кольорит" (осібно й разом), танцюристи "Верховина", група кол. дівізійників, рецитатори, доповідач А. Маланюк... Тут влітку не всі виїжджають на вакації.

Така то була наша культ.-розвагова діяльність і таке ото було в нас щастя до 25 січня 1984 р. Цікаво Вам чи ні, — але довідались.

Галина Корінь

"СТАРА ХАТА", А НЕ "СТАРА ГАЗЕТА"

Дорогий Редакторе!

В моїй довідці про письменницьку діяльність Івана Керницикого ("Письменник-гуморист Іван Керницикий" — "Нові дні", липень-серпень 1984, ст. 20) виразилась мені помилка. Під впливом письменника О'Генрі Керницикий написав оповідання "Стара газета". Оповідання "Стара хата" написане ще

на рідній землі, у рідному селі письменника Водниках. Це документ про рідну хату його батька. Я мав щастя оглядати цю хату десь у 1941 чи 1942 році. Це була справжня історична пам'ятка, не менше сторічної давнини, хата низенька зі склом'яною стріхою, одним малим віконцем і низькими дверима. Навіть не надто високі Керницькі мусіли схиляти голови, щоб увійти до неї. Якщо шукати літературних впливів на оповідання "Старха хата", то хіба у Марка Черемшини. В той час Керницький міг і не знати про американського письменника О'Генрі.

Остал Тарнавський

ПРО КОНГРЕС СКВУ І ДУМКИ ВЗАГАЛІ...

Шановний Пане Редакторе!

Дякую Вам за червневе число "Нових днів". Ціню Вашу змістовну критичну статтю "Про Конгрес СКВУ"... за те, що мали відвагу представити справжній стан Конгресу, а тим самим і української громадськості за кордоном.

Дуже рада була побачити ім'я своєї подруги з молодих років Галі Мазуренко в американсько-українському журналі ("Нові дні").

Л. Марголіна, Вашингтон

**

...Прочитавши в "Н. Д." за червень Ваші думки про останній Конгрес СКВУ, хочу висловити мое признання за Ваші влучні зауваги. Хоч уж багато було написано про Конгрес по різних часописах, то все таки Ваше останнє резюме є цікаве і дуже влучне.

Це правда, що забагато витрачено часу на непотрібну партійну гризню, бо вкінці ніхто нічого не виграв, ані не програв, ані ніякої єдності ми фактично не сягнули! Дійсність, на жаль, залишилась та сама.

Дуже слушна також Ваша завважа, чому є світові об'єднання гуцулів, бойків, лемків, буковинців, але нема об'єднань київців, полтавців, харківців чи чернігівців. І чому вони не стануть членами СКВУ? Як можна собі уявити візію соборної України без них?

Марія Ганас, Гамільтон

**

...Гратулюю за дуже сміливу її речеву статтю про Конгрес СКВУ. Ви сказали те, з чим ми всі погоджуємося, а написати про це немає в нас відваги...

І. Б.

**

ВІД РЕДАКЦІЇ: Із статті про Конгрес СКВУ "вишли" через неувагу такі примітки:

1. "Конгрес світового конгресу" — дуже незручна фраза. Було б доцільніше називати конгреси СКВУ просто з'їздами чи сесіями.

2. IV Конгрес СКВУ в Торонто ("Новий Шлях", 24-31 грудня 1983).

3. Навіть остаточна кількість делегатів не узгіднена. Член Верифікаційної комісії Іван Хамуляк подає число 586, а інші джерела — 581.

4. Не схвалюємо цієї претенсійної партійної назви. Хіба ж нечлени Організації Українського визвольного фронту є проти українського визволення?

Також у п'ятій пропозиції (на стор. 9-ї) "виключив" один рядок, без якого ця пропозиція неясна. Вона повинна звучати так:

5. Поза нарадами різних комісій та панелями, для загальних сесій СКВУ цілком вистачає дві доповіді на актуальні теми. Доповіді повинні бути надруковані і вручені делегатам заздалегідь. Дискусії і зафіксовані в постановах висновки часто важливіші, ніж самі довіді, тому на все це мусить знайтися час і місце.

Просимо вибачити за ці недогляди.

ГОЛОС КОТЛЯРЕВСЬКОГО...

В цьому році свідомі українці вшановують річницю (186-ту) виходу першої частини "Енеїди". Та гарна книжка була, як відомо, надрукована на кошти багатого конотопського поміщика І. Парпури, а приготував її до друку А. Каменецький.

Я є правнук панотця Варфоломія Котляревського, який походить від Якова Котляревського, дядька письменника Івана Котляревського. Мені вже 78 років. З нагоди цьогорічного ювілею "Енеїди" прохajo вас подарувати мені якусь (хоч стару) книжку "Енеїди" або однотомник творів славного полтавця Івана Котляревського...

Народився я в Полтаві недалеко від садиби того славного письменника. Сумно було мені в липні 1933 року, коли ламали славний старий Успенський собор, збудований на кошти гетьмана Івана Скоропадського в 1722 році. В тому білому соборі, у вівтарі на задній стіні, була відома фреска "Тайна вечеря", яку знищили також. У той же рік знищили і Вознесенський собор — приміщення нашої Автоkefalnoї церкви...

М. Білашенко, Англія

Видавництво "Нові дні", на жаль, занадто вбоге й тому неспроможне видати твори Івана Котляревського та інших наших класиків. Можливо, що хтось з читачів має запасний однотомник творів Івана Котляревського й захоче подарувати праправнукові його дядька. — Ред.

КОРОТКО ПРО "НОВІ ДНІ"

Дякую за відвагу побільшення сторінок журналу, за цікавий зміст і добре редакційне журнал на добром папері, а головне за тяжкий, мозольний труд редакції втримати журнал після смерті с. п. Петра Волиняка. Думаю, що то найкращий і найкорисніший пам'ятник с. п. Петру Волиняку.

Бажаю Вам сил та здоров'я продовжувати видавати на довгі роки єдиний безпартійний, корисний журнал.

Завше буде Вас морально і матеріально підтримати.

мувати по спроможності своїх фінансових можливостей... прийміть чек на суму 10 доларів на непередбачені видатки поштові та папір.

З пошаною

Олександр Петрашко, Ст. Томас, Онт.

**

...Висилаю Вам чек на \$44.00, з розрахунком на борг... і передплату літунською поштою. Пересилка звичайною поштою до Нової Зеландії триває дуже довго... Читаю "Нові Дні" від початку до кінця від часу появи журналу за редакцією покійного П. Волиняка. Журнал для мене цікавий і бажаний. З приемністю очікую кожного числа "Нових Днів"...

Зосим Демченко, Нова Зеландія

**

...Пересилаю мою передплату \$25.00 за "Нові дні", включно зі скромним датком... При цьому хочу висловити вам мою ширу подяку за добре редаковані "Нові Дні".

Лідія Шарр, США

**

...Завжди читаю журнал "Нові Дні" від початку до кінця, а потім ділюся з іншими. Цікавий журнал, гарна мова, тому пропоную іншим його. Нехай надалі милостивий Господь подає Вам ще більше здоров'я та потрібних сил для так корисної літературної праці для нашого українського народу за кордоном.

З пошаною до Вас,

Василь Ноцковський, Сан Хозе

**

ПРИТЧА ПРО... ТРАВНЕВЕ ЧИСЛО

... Травневе число "Нових днів" позитивно вирізняється різноманітністю матеріалу. Але вміщення на першій стор. — поруч портету сл. п. Г. Китастого — Гуркової "Притчі" — це хіба редакційний недогляд... І кого це так звеличив С. Гурко? Годилося б читачам назвати, бож ВЕЛИКА ЛЮДИНА.

А. Юріняк, Лос Анджелес

Травневе число було вже "зламане", коли наспіла вістка про смерть сл. п. Григорія Китастого. Це сумне повідомлення ми подали на першому місці в чорній рамці й не думали, що дехто з читачів пов'язуватиме його з "Притчею" пані С. Гурко, енергично присвяченою іншій особі. — Ред.

**

Посилаю 10.00 дол. як допомогу за збільшенні числа журналу. "Нові дні" мені як старому передплатникові подобаються, особливо передостаннє (травневе) число...

Василь Жураківський, Онтаріо

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК

У статті А. Глиніна "Факти і питання щодо советського газопроводу" (на 12-й стор. в "Нових днів" ч. 410 за квітень 1984 р.) в 4-й абзац помилково вставлено рядки з 5-го абзаца. Четвертий абзац звучить так:

"На цих переслуханнях свідком виступав і Махмет Кулмагамбетов. Він доводив, що будівництво газопроводу з Комі до Західної Європи почалося багато раніше, ніж від 1981 року. Його свідчення в основному зводилося, так би мовити, до трьох моментів."

Далі йде за текстом від п'ятого абзацу в журналі.

У спогаді Д. Кислиці в березневому випуску "Н. Д." на 19 сторінці — у першій колонці, рядок шостий згори: надруковано **неповторному**, а має бути **неповторно талановитому**; у другій колонці, рядок 32 знизу; надруковано **багатьох**, а має бути **батькових**. — Ред.

ГОТОУЄТЬСЯ НОВА КНИЖКА З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Заходом Українського Бібліотечного Товариства в Торонто створено Видавничий комітет, який поставив собі за ціль видати Історію України в українській і англійській мовах. Видавничий Комітет очолив проф. Іван Тесля при співучасти д-ра Юрія Герича, д-р Олександри Копач, д-ра Богдана Запутовича та м-ра Карпа Микитчука.

Твір запланований в одному томі на 600 стор. друку, крім map, ілюстрацій, бібліографії, приміток та індексу. Він призначений для студентів університетів, вищих клас середніх шкіл і всіх, хто цікавиться історією та проблематикою українського народу. Оформленням і написанням твору займається редакційна колегія у складі якої входять: проф. Іван Тесля, проф. Юрій Книш, проф. Ігор Каменецький, д-р Богдан Корчмарик, д-р Валентин Мороз.

Протягом яких 20 літ відчувається брак на книжковому ринку усучасненої Історії України, яку можна би було запропонувати англомовному читачеві. Видавничий комітет при У. Б. Т. взяв на себе обов'язок допомогти появі такої історії.

Видавничий Комітет очікує від усіх, хто розуміє важливість справи, матеріальnoї і моральної підтримки в реалізації проекту. Всі датки на цю ціль можна відтягати від податку. Чеки на Історію України просимо виписувати так:

TORONTO UKRAINIAN LIBRARY ASSN.
Publishing Fund of the History of Ukraine

і пересилати їх на адресу У. Б. Т.:

TORONTO UKRAINIAN LIBRARY ASSOCIATION
P.O. BOX 381 StationA, Willowdale, Ontario, M2N 5S9

Всі датки на цю ціль будуть оголошені в пресі.

POSTAGE PAID AT TORONTO
 Second Class Mail Registration
 Number 1668
 if not delivered please return to:
NOVI DNI
 Box 235, Etobicoke, Ont.
 Canada M9C 4V3

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД "НОВІХ ДНІВ"

КАНАДА

А. Степанченко, Тандер Бей	\$100.00
Н. Дужній, Едмонтон	100.00
М. Латишко, Торонто	46.00
М. Мотох, Вінніпег (помилково було подано Лак Ла Біш)	20.00
акад. Ф. Онуфрійчук, Вінніпег	20.00
А. Сорока, Лак Ла Біш	20.00
Л. Кириленко, Гамільтон	12.00
В. Роденко, Торонто	12.00
І. Завгородній, Вайнмаунт	14.00
Е. Журавський, Вінніпег	12.00
В. Жураківський, Ст. Катарінс	10.00
А. Петрашко, Ст. Томас	10.00
О. Лисик, Ошава	8.00
І. Чернецький, Калгарі	7.00
Віктор Павленко, Торонто	7.00
М. Кушнірук, Гамільтон	7.00
І. Олексюк, Торонто	5.00
О. Сосновська, Торонто	5.00
Л. Домазар, Торонто	5.00
А. Литвиненко, Вінніпег	2.00
Ю. Стефаник, Едмонтон	2.00
Н. Солоний, Едмонтон	2.00
І. Байрачний, Mississauga	2.00
І. Чернущенко, Калгарі	2.00
П. Клименко, Скарборо	2.00

НІМЕЧЧИНА

Владика А. Дублянський, Мюнхен

\$15.00

США

А. Сухобек, Монтерей	\$14.00
А. Кот, Воррен	14.00
В. Котенко, Чікаґо	12.00
Н. Красовський, Маямі Біч	10.00
Г. Гриценко, Вест Роксбері	10.00
І. Кошман, Бруштон	10.00
Л. Ломиш, Данкірк	7.00
В. Єрига, Глен Спей	7.00
Т. Маленко, Напа	7.00
Г. Рябокінь, Ст. Пол	5.00
В. Лучкан, Бобрівка	5.00
С. Дмитренко, Ди Плійн	2.00
І. Усик, Парма	2.00
М. Марковська, Воррен	2.00

АВСТРАЛІЯ

Д. Нітченко, Ньюпорт
Л. Спесивий, Гертсвіл

\$13.00
10.00

1. Дібрігний, Сідней	10.00
в. Газдса, Торренс Парк	9.11
Е. Ікач, Авондиил Гантс	7.80
Ураленко, Мелборн	9.00
А. Шевченко, Арлінгтон	4.00
Д. Данильченко, Севен Гіллс	2.22
Н. Дуденко, Перт	2.00
М. Мікитенко, Гілонг	2.00

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Т. Мироненко, Парамата, Австралія	1
інж. М. Качура, Бімсвіл, Канада	1
Д. Міршук, США	1
І. Олексюк, Торонто	1
К. Роговський, Торонто	1

Щире спасибі всім за допомогу й пожертви.
Редакція і адміністрація

ГОЛОВНИЙ ЮВІЛЕЙНИЙ КОМІТЕТ 1000-ЛІТТЯ ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ У СВ. ПРАВОСЛАВНУ ВІРУ

проголошує КОНКУРС МАЛЯРСТВА з нагоди
Ювілею 1000-ліття хрещення України у Святу
Православну Віру. Умови Конкурсу:

1. Тема — постаті й події, пов'язані з
хрещенням України та з 1000-літнім існуванням
і діяльністю Св. Української Православної Церкви.

2. Стиль — реалістичний.

3. Виконання — Олія, Акриліка, Темпера, Емаль.

4. Нагороди:

1-ша — \$1,500.00

2-га — 1,000.00

3-тя — 750.00

9 нагород по 500.00

Малярські твори, які удостоються нагород,
залишаються власністю УГПЦК.

Один маляр може присилати більше, як один
твір.

Присилати твори без рамок, мінімальній
розмір малюнка 24 x 36 цалів, до 31 грудня
1984 року.